

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Dobrze na lata 2017-2023

Spis treści

Wprowadzenie.....	3
1. Opis powiązań programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi	5
2. Uproszczona diagnoza gminy wraz z wnioskami	7
3. Obszar zdegradowany gminy	11
4. Obszar rewitalizacji gminy	15
5. Szczegółowa diagnoza obszaru rewitalizacji.....	17
6. Wizja stanu obszaru rewitalizacji po przeprowadzeniu rewitalizacji	31
7. Cele rewitalizacji oraz odpowiadające im kierunki działań służące eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk.....	32
8. Lista planowanych projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych.....	33
9. Mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym programem	38
9.1 Komplementarność przestrzenna	38
9.2 Komplementarność problemowa	39
9.3 Komplementarność proceduralno-instytucjonalna.....	41
9.4 Komplementarność międzyokresowa	41
9.5 Komplementarność źródeł finansowania.....	42
10. Mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców oraz innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji.....	44
10.1 Opis mechanizmów włączenia mieszkańców, przedsiębiorców oraz innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces przygotowania programu rewitalizacji.....	44
10.2 Opis sposobu włączenia interesariuszy w proces zarządzania programem rewitalizacji na obszarze rewitalizacji.....	47
11. Szacunkowe ramy finansowe w odniesieniu do głównych i uzupełniających projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych.....	49
12. System zarządzania realizacją programu rewitalizacji.....	52
Podsumowanie.....	55

Wprowadzenie

Zgodnie z *Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020* z dn. 2 sierpnia 2016 roku za rewitalizację uważa się kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych. Dokonuje się tego poprzez powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe, które integrują interwencję przeprowadzaną na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki. Omawiane działania są skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji. Rewitalizacja jest procesem wieloletnim i zakłada optymalne wykorzystanie specyficznych uwarunkowań danego obszaru i wzmocnienie jego lokalnych potencjałów.

Niniejszy Lokalny Program Rewitalizacji został sporządzony dla gminy Dobre położonej w powiecie radziejowskim, w województwie kujawsko-pomorskim. Siedziba Urzędu mieści się pod adresem ul. Dworcowa 6, 88-210 Dobre. Program został sporządzony zgodnie z *Zasadami programowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych w celu obiegnięcia się o środki finansowe w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020* z dn. 18 stycznia 2016 r. Horyzont czasowy niniejszego programu rewitalizacji przewidziany jest na lata 2017-2023.

W programie zawarto opis jego powiązań z dokumentami strategicznymi i planistycznymi. Dokument wyznacza obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji, a także zawiera diagnozę całego obszaru gminy i szczegółową diagnozę obszaru rewitalizacji. W programie określono wizję stanu obszaru rewitalizacji po przeprowadzeniu rewitalizacji, cele rewitalizacji oraz odpowiadające im kierunki działań służące eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk, mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy w obszarze objętym programem. Dokument określa listę planowanych projektów/ przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz ich szacunkowe ramy finansowe. Ponadto w niniejszym programie rewitalizacji zawarto opis mechanizmów włączenia mieszkańców, przedsiębiorców oraz innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces

MINISTERSTWO
ROZWOJU

WOJEWÓDZTWO
KUJAWSKO-POMORSKIE

Unia Europejska
Fundusz Spójności

PROJEKT
rewitalizacji, system zarządzania realizacją programu oraz monitoringu i oceny skuteczności
działań, a także wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu programu.

1. Opis powiązań programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi

W Strategii Rozwoju Gminy Dobre na lata 2004-2018 nie pojawia się określenie „rewitalizacja”, ale treść analizowanego dokumentu pokazuje jasno, że zostały w niej opisane działania znajdujące się w obszarze znaczeniowym rewitalizacji.

Strategia Rozwoju Gminy Dobre zwraca uwagę na kilka zdiagnozowanych problemów rozwoju gminy (s. 41-43 omawianego dokumentu). Wskazuje się m. in. na istniejące w gminie bezrobocie, postępujące ubożenie społeczeństwa, niski poziom wykształcenia mieszkańców, niewystarczający poziom bezpieczeństwa publicznego, niską mobilność społeczną, które można uznać za przejawy stanu kryzysowego w sferze społecznej. Wyprowadzenie z takiego położenia wymaga przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych. Omawiany dokument w tym zakresie zwraca uwagę na konieczność realizacji takich przedsięwzięć jak m. in. podniesienie poziomu wykształcenia i kwalifikacji zawodowych (z naciskiem na podnoszenie kwalifikacji ludności dorosłej), poprawa infrastruktury architektoniczno-przestrzennej i technicznej czy walka z przejawami patologii społecznych (s. 45-49). Strategia Rozwoju Gminy Dobre kładzie ponadto nacisk na wykorzystanie atutów gminy, potencjału mieszkańców i lokalnych podmiotów gospodarczych w dążeniu do pożądanego stanu (s. 44) m. in. poprzez modernizację pustostanów magazynowych i produkcyjnych w celu uruchomienia działalności gospodarczej (s. 24).

Przygotowanie programu rewitalizacji wpisuje się w znacznym stopniu w Strategię Rozwoju Gminy Dobre. Program rewitalizacji rozwijałby i uściślał założenia omawianego dokumentu poprzez określenie konkretnych działań, dzięki czemu mogłyby one zostać wdrożone w bardziej efektywny sposób.

Część projektów rewitalizacyjnych ujętych w niniejszym dokumencie wynika z dokumentu strategicznego jakim jest Program Rozwoju Gminy Dobre na lata 2015-2020. Z jego części diagnostycznej wypływają wnioski, iż dużym problemem występującym na terenie gminy jest utrzymujący się wysoki poziom bezrobocia, a głównym czynnikiem korzystania z pomocy społecznej jest właśnie pozostawanie bez zatrudnienia i ubóstwo. W dokumencie uwzględniono takie działania mające odwrócić negatywne tendencje jak m. in. rewitalizacja terenów zdegradowanych, termomodernizacja budynków użyteczności publicznej, Gminny Inkubator Przedsiębiorczości, usługi opiekuńcze świadczone na rzecz

PROJEKT

osób starszych i niepełnosprawnych, kursy zawodowe, kursy na prawo jazdy kat. C+E oraz kursy na spawacza

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Dobrze na lata 2017-2023 znajduje również odzwierciedlenie w Strategii Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Radziejowskiego. Uwzględniono w niej takie działania jak termomodernizacja budynków użyteczności publicznej (lista projektów wpisanych na listę podstawową w ramach EFRR), utworzenie Dziennego Domu Seniora, usługi opiekuńcze świadczone na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych, kursy zawodowe dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (lista projektów wpisanych na listę podstawową w ramach EFS), kursy na prawo jazdy kat. B, kursy na opiekuna osób starszych i niepełnosprawnych, kursy na księgową/specjalistę ds. kadr i płac, kursy na operatora maszyn i koparek (lista rezerwowa projektów finansowanych w ramach EFS).

2. Uproszczona diagnoza gminy wraz z wnioskami

Analiza wskaźnikowa stanowi narzędzie pozwalające dokonać delimitacji obszarów dysfunkcyjnych. Została ona przeprowadzona zgodnie z *Zasadami programowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych w celu ubiegania się o środki finansowe w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020* i z uwzględnieniem listy wskaźników dla ujawnienia stanu kryzysowego w miejscowościach/sołectwach zawartej w wymienionym wyżej dokumencie w Załączniku nr 3. Była ona zrealizowana w oparciu o podział gminy na sołectwa, a nie na miejscowości w związku z faktem, iż niektóre miejscowości gminy Dobre (jak Altana, Borowo czy Ludwikowo) są zamieszkałe przez bardzo małą liczbę osób i efektywniej jest analizować je w ramach sołectw, do których należą.

Pierwszym krokiem analizy było zebranie danych pochodzących z referatów i jednostek organizacyjnych Urzędu Gminy Dobre (Referat Rozwoju Gospodarczego i Infrastruktury Komunalnej, Urząd Stanu Cywilnego, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminny Zespół Oświaty i Wychowania, Publiczne Przedszkole w Dobrem), Powiatowego Urzędu Pracy w Radziejowie czy Komendy Powiatowej Policji w Radziejowie. Podczas analizy wykorzystano również dane, którymi dysponuje Główny Urząd Statystyczny. Omawiane dane zostały pozyskane dla każdego z 19 sołectw gminy. Na ich podstawie wyliczone zostały wskaźniki. Wartości wskaźników dla każdego z sołectw zostały porównane z wartościami wskaźników charakteryzującymi sytuację w całej gminie.

Jeśli chodzi o wskaźniki związane z bezpieczeństwem funkcjonowania rodzin, porządkiem publicznym oraz zagrożeniem przestępczością (w tym wśród młodocianych) to z Komendy Powiatowej Policji w Radziejowie nie udało się uzyskać danych dla poszczególnych sołectw gminy, które pozwoliłyby wyliczyć wskaźniki w formie ujętej w *Zasadach...* (stosunek interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego względem ogółu gospodarstw domowych na danym obszarze, wskaźnik przestępstw kryminalnych popełnionych na danym obszarze na 1000 mieszkańców, stosunek wykroczeń młodzieży 13-18 lat odnotowanych przez służby porządkowe względem ogółu młodzieży w tym przedziale wieku na danym obszarze, liczba przestępstw młodocianych popełnionych na danym obszarze na 1000 mieszkańców). Dane przedstawione przez KPP w Radziejowie w podziale na konkretne sołectwa odnosiły się do liczby

PROJEKT

interwencji policji na danym obszarze. W związku z powyższym wyliczono stosunek liczby interwencji policji do ogółu liczby mieszkańców dla każdego z sołectw.

Z kolei po przyjrzeniu się wskaźnikom związanym ze skutecznością kształcenia dzieci na poziomie podstawowym można stwierdzić, że jedynie sołectwa podległe pod obwód Publicznej Szkoły Podstawowej w Krzywosądz (Krzywosądz, Dęby, Smarglin, Borowo, Narkowo, Bodzanowo, Czołpin) należą do rejonu obsługi szkoły podstawowej o niskim poziomie kształcenia (przeciętny wynik sprawdzianu szóstoklasistów w tej szkole za ostatnie trzy lata jest niższy od przeciętnego wyniku w województwie). Na terenie gminy działa tylko jedno gimnazjum, które nie spełnia kryterium zawartego we wskaźnikach (wynik średni egzaminu gimnazjalnego w placówkach działających na danym obszarze i przynależność miejscowości do rejonu obsługi gimnazjum o niskim poziomie kształcenia), a ponadto wskaźnik związany z wynikiem egzaminu gimnazjalnego nie pozwoliłby uzyskać danych dających możliwość porównania ze sobą sołectw pod tym względem.

W związku z faktem, iż na terenie gminy Dobrze zlokalizowanych jest jedynie 8 budynków/budowli, których stan konstrukcji ogranicza lub uniemożliwia ich użytkowanie (sołectwo Dobre - 3 obiekty, Przysiek - 1, Dobre-Wieś - 2, Koszczały - 1, Bronisław - 1) nie zdecydowano się przeliczać związanego z nimi wskaźnika nr 25 znajdującego się w Załączniku nr 3 do *Zasad...* w formie, w jakiej został ujęty w dokumencie. Przy tak małej ilości przedmiotowych budowli bezzasadnym wydaje się odnoszenie ich ilości do ogółu obiektów znajdujących się na terenie danego sołectwa.

Na podstawie przeprowadzonej analizy można zdiagnozować, że stan kryzysowy rozumiany zgodnie z definicją ujętą w *Zasadach...* jako stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z wymienionych sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej na terenie gminy Dobrze występuje w sołectwach Borowo, Buczyna, Dęby, Dobre i Przysiek.

Sołectwo Dobre to sołectwo, w którym stan kryzysowy wynika z zarejestrowania negatywnych zjawisk społecznych współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w sferze gospodarczej oraz przestrzenno-funkcjonalnej. Z kolei w sołectwach Dęby i Przysiek negatywne zjawiska społeczne współwystępują z negatywnymi zjawiskami w sferze gospodarczej, a w sołectwach Borowo i Buczyna - z negatywnymi zjawiskami w sferze przestrzenno-funkcjonalnej.

PROJEKT

W sołectwie Borowo występuje większy udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem, stosunek ludności w wieku poprodukcyjnym względem ludności w wieku produkcyjnym, udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem oraz udział gospodarstw domowych - stałych beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w liczbie gospodarstw domowych ogółem niż w przypadku średniej dla tych wskaźników wyliczonej dla gminy. Ponadto do przedszkola uczęszcza tutaj mniejszy odsetek dzieci w wieku 3-5 lat niż wartość średniej dla całej gminy. Sołectwo należy również do rejonu obsługi szkoły podstawowej o niskim poziomie kształcenia. W sołectwie tym mamy do czynienia z przestrzeniami zdegradowanymi.

Sołectwo Buczyna boryka się z tymi samymi problemami w sferze społecznej i przestrzenno-funkcjonalnej, co sołectwo Borowo. Ponadto w sołectwie tym występuje większy udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku niż średnia tego wskaźnika wyliczona dla gminy. Dodatkową różnicę między tymi dwoma sołectwami stanowi fakt, iż wszystkie dzieci w wieku 3-5 lat z terenu sołectwa Buczyna uczęszczają do przedszkola.

W sołectwie Dobre można zaobserwować większy udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym, stosunek osób bezrobotnych pozostających bez pracy 12 miesięcy i dłużej względem ludności w wieku produkcyjnym oraz udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku niż średnie wartości dla tych wskaźników dla terenu całej gminy. Na terenie sołectwa znajdują się ponadto przestrzenie zdegradowane, a także można zaobserwować niekorzystny klimat aktywności gospodarczej (wskaźnik dynamiki liczby podmiotów gospodarczych w okresie minionych 10 lat oraz wskaźnik liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych osób fizycznych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym wypadają bardzo źle na tle średniej dla gminy).

Sołectwo Dęby charakteryzuje się z kolei większym udziałem bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym, stosunkiem osób bezrobotnych pozostających bez pracy 12 miesięcy i dłużej względem ludności w wieku produkcyjnym, udziałem bezrobotnych pozostających bez pracy ponad 24 miesiące w ogóle bezrobotnych, udziałem osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem, udziałem dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku oraz udziałem gospodarstw domowych-stałych beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w liczbie gospodarstw domowych niż średnie wartości

PROJEKT

tych wskaźników wyliczone dla gminy. Dęby należą także do rejonu obsługi szkoły podstawowej o niskim poziomie kształcenia. Sołectwo słabo wypada również na tle gminy, jeśli chodzi o sferę gospodarczą: jest tu zarejestrowanych mniej podmiotów gospodarczych osób fizycznych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym niż średnio dla terenu całej gminy, a wskaźnik dynamiki liczby podmiotów gospodarczych w okresie minionych 10 lat ujawnia tendencję regresu w tym zakresie.

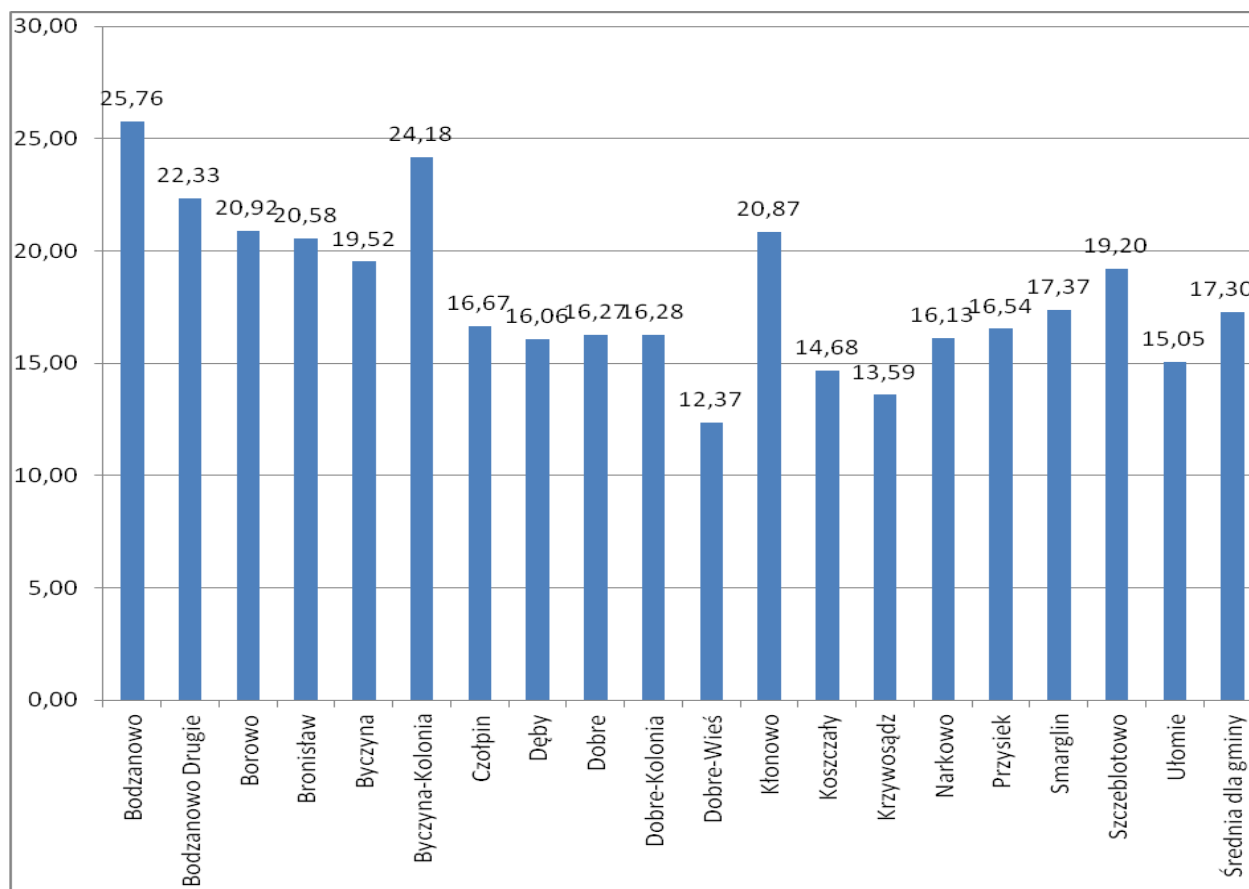
Jeśli chodzi z kolei o sołectwo Przysiek, to występuje tu większy udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym, stosunek osób bezrobotnych pozostających bez pracy 12 miesięcy i dłużej względem ludności w wieku produkcyjnym, udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem, udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku oraz udział gospodarstw domowych - stałych beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w liczbie gospodarstw domowych ogółem niż średnia tych wskaźników wyliczona dla całej gminy. W sołectwie tym mamy też do czynienia z mniejszym odsetkiem dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym niż w przypadku średniej gminnej. Ponadto na omawianym terenie, podobnie jak w sołectwie Dobre, występują problemy w sferze gospodarczej związane z uwidaczniającą się tendencją regresu w zakresie liczby podmiotów gospodarczych w okresie minionych 10 lat oraz niekorzystną wartością wskaźnika liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych osób fizycznych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym względem średniej dla gminy.

Warto dodać, że sołectwa Czołpin, Dobre-Wieś oraz Ułomie wypadają z kolei bardzo pozytywnie na tle całej gminy jeśli chodzi o aspekty, którym przyjrano się w ramach opisanej wyżej analizy.

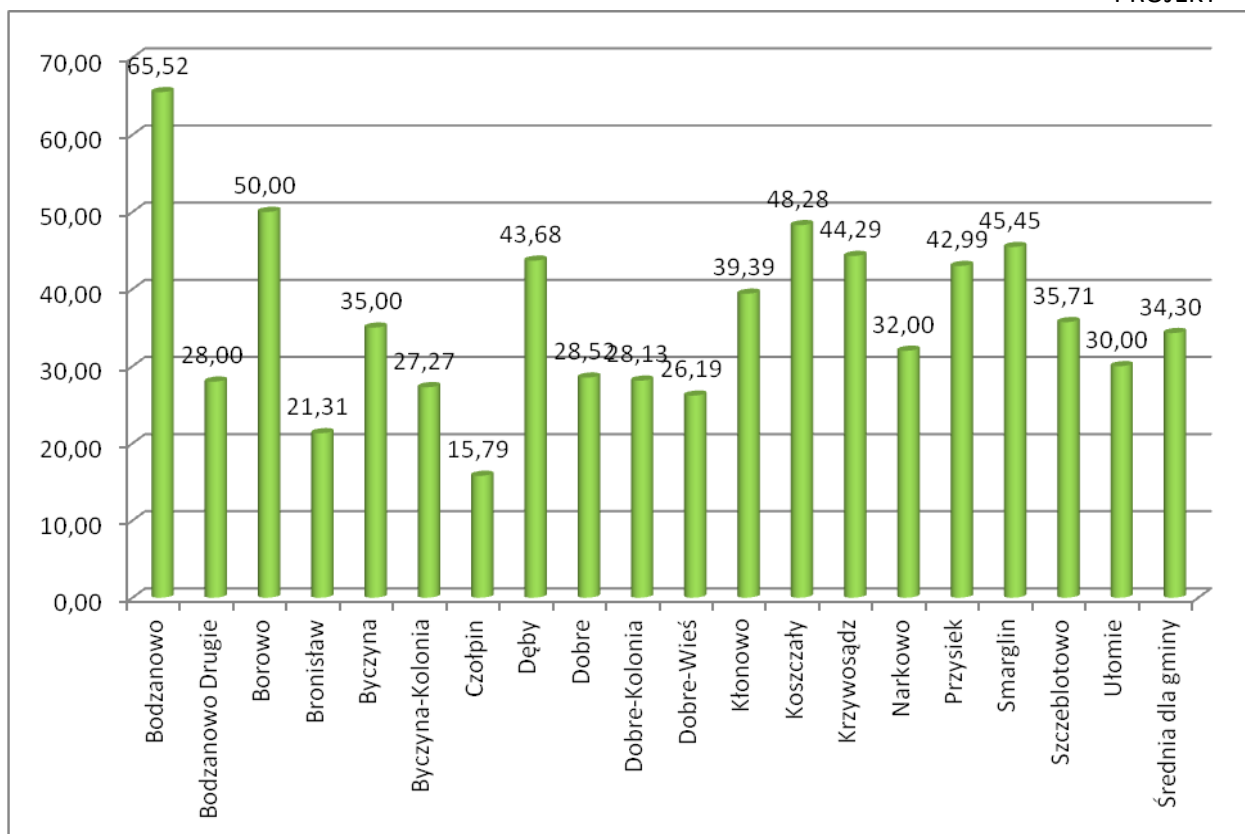
3. Obszar zdegradowany gminy

Do obszaru zdegradowanego na terenie gminy Dobre, zgodnie z wytycznymi zawartymi w *Zasadach...* można zaliczyć sołectwa Borowo, Byczyna oraz Dobre. Na terenie wszystkich z wymienionych sołectw występują przestrzenie zdegradowane, a na obszarze każdego z nich identyfikuje się co najmniej dwa problemy społeczne mierzone wskaźnikami określonymi w Załączniku nr 3 wymienionego wyżej dokumentu.

W sołectwie Borowo zarejestrowano przekroczone względem średniej gminnej wartości następujących wskaźników dotyczących sfery społecznej: udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem (wartość dla sołectwa 20,92% przy średniej dla gminy 17,30%) oraz udział gospodarstw domowych - stałych beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w liczbie gospodarstw domowych ogółem (wartość dla sołectwa - 50%, średnia dla gminy - 34,30%).

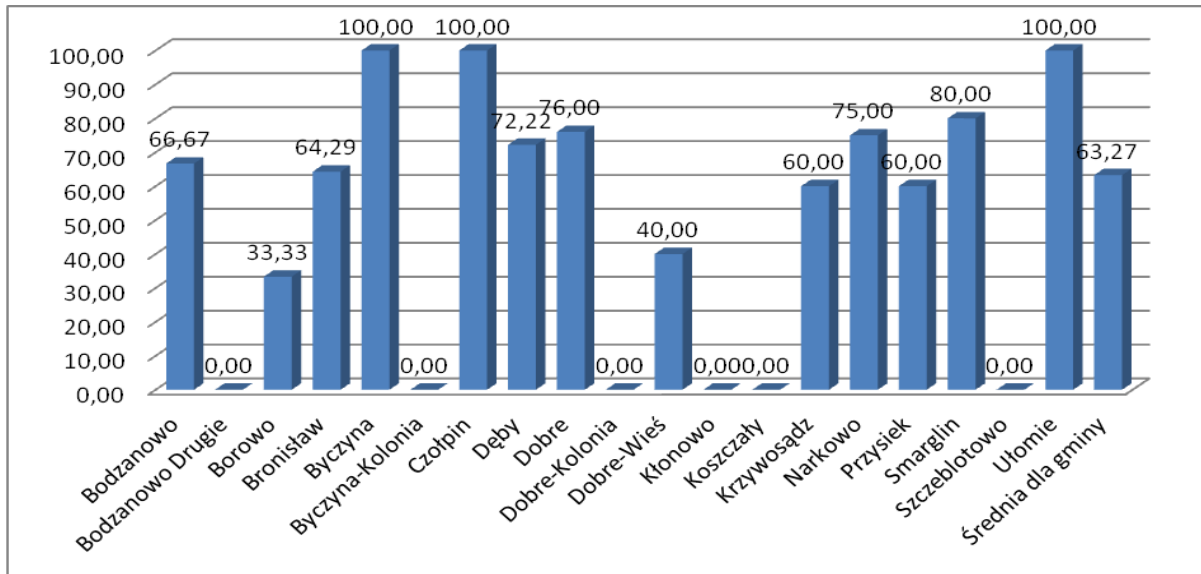

Wykres nr 1. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem na danym obszarze (%)

Wykres nr 2. Udział gospodarstw domowych - stałych beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w liczbie gospodarstw domowych ogółem na danym obszarze (%)

Sołectwo należy również do rejonu obsługi szkoły podstawowej o niskim poziomie kształcenia. Ponadto tylko 33,33% dzieci w wieku 3-5 lat z terenu tego sołectwa uczęszcza do przedszkola (średnia dla gminy - 63,27%).

Wykres nr 3. Odsetek dzieci zamieszkujących dany obszar w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (%)

W przypadku sołectwa Byczyna wskaźnikami społecznymi przyjmującymi wartości gorsze niż średnia dla gminy są wskaźniki udziału ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem (wartość dla sołectwa - 19,52%, średnia dla gminy - 17,30%), udziału osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem (wartość dla sołectwa - 14,29%, średnia dla gminy - 10,97%) oraz udziału dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku (wartość dla sołectwa - 55,56%, średnia dla gminy - 39,21%).

Z kolei sołectwo Dobre charakteryzuje się przekroczonymi wartościami następujących wskaźników społecznych względem średniej dla gminy: udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym (wartość dla sołectwa - 16,01%, średnia dla gminy - 14,23%) oraz udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku (wartość dla sołectwa - 40,14%, średnia dla gminy - 39,21%).

Ponadto warto nadmienić, iż dla sołectw Borowo i Dobre również wskaźnik związany z bezpieczeństwem i zagrożeniem przestępczością rozumiany jako stosunek liczby interwencji policji względem ogółu mieszkańców na danym obszarze przyjmuje wartości wyższe (dla sołectwa Borowo - 0,09%, dla sołectwa Dobre - 0,08%) niż średnia dla gminy (0,07%). Powyższy wskaźnik również jest związany ze sferą społeczną, jednak ze względu na fakt, iż został on wyliczony na podstawie innych danych i w odmienny sposób niż określony w Załączniku nr 3 do *Zasad...*, nie mógł on być w sposób formalny wykorzystany do delimitacji obszaru zdegradowanego.

PROJEKT

Teren sołectwa Borowo jest w 0,84% zajęty przez przestrzeń zdegradowane (25813 m²), Byczyna - w 0,18% (6021 m²), a Dobrze - w 0,48% (18106 m²).

4. Obszar rewitalizacji gminy

Zdecydowano, że celem rewitalizacji dla programu opracowywanego dla gminy Dobre będzie przekształcenie przestrzeni zdegradowanej na cele aktywizacji gospodarczej. Określony wyżej obszar zdegradowany w całości spełnia wytyczne określone dla tego typu celu w *Zasadach...* - na terenie omawianych sołectw występują przestrzenie zdegradowane, które mogą być zaadaptowane do celów rozwoju gospodarczego, a na terenie gminy są zarejestrowane osoby bezrobotne.

Obszarem rewitalizacji może zostać, zgodnie z *Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020* obszar zdegradowany w całości lub też jego część jeśli łącznie nie przekracza 20% powierzchni gminy i 30% ludności gminy. W związku z faktem, iż łączny obszar wyznaczonego obszaru zdegradowanego, a także liczba zamieszkałej przez niego ludności nie spełnia powyższych wymogów, należało wyznaczyć zawężony teren obszaru zdegradowanego, który miałby stanowić obszar rewitalizacji. Jako obszar rewitalizacji został przyjęty teren sołectwa Dobre w związku z faktem, iż posiada ono największą liczbę mieszkańców - 1825 osób (w sołectwie Borowo jest to 196 osób, a w sołectwie Buczyna - 210), co pozwoliłoby objąć rewitalizacją najliczniejszą grupę osób. Ponadto za wyborem tego terenu za obszar rewitalizacji przemawia również fakt, iż ma on istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego.

Cały obszar sołectwa Dobre przekracza nadal jednak opisany wyżej limit obejmowania swym zasięgiem maksymalnie 30% ludności gminy. Sołectwo spełnia pierwsze z wymienionych wyżej wymagań (jego obszar stanowi ok. 5% powierzchni całej gminy), ale teren ten zamieszkiwany jest przez ok. 33% wszystkich mieszkańców gminy, a więc nieznacznie przekracza poziom drugiego kryterium.

W związku z powyższym należało wyłączyć pewien obszar sołectwa z obszaru rewitalizacji. Uzyskanie danych statystycznych dla konkretnych ulic znajdujących się w sołectwie Dobre byłoby znacznie utrudnione, bardzo czasochłonne, a czasem wręcz niemożliwe, dlatego zdecydowano, że obszarem wyłączonym z obszaru rewitalizacji w ramach sołectwa Dobre będzie teren osiedla domów jednorodzinnych obejmujący ulice 19 Stycznia, 22 Lipca, Mickiewicza, Gagarina, Leśną, Matejki oraz Powstańców (numery domów 11-24). Uzasadnieniem dla takiego rozwiązania jest między innymi fakt, iż na terenie omawianego osiedla nie występują przestrzenie zdegradowane, a więc takie, które można by

PROJEKT

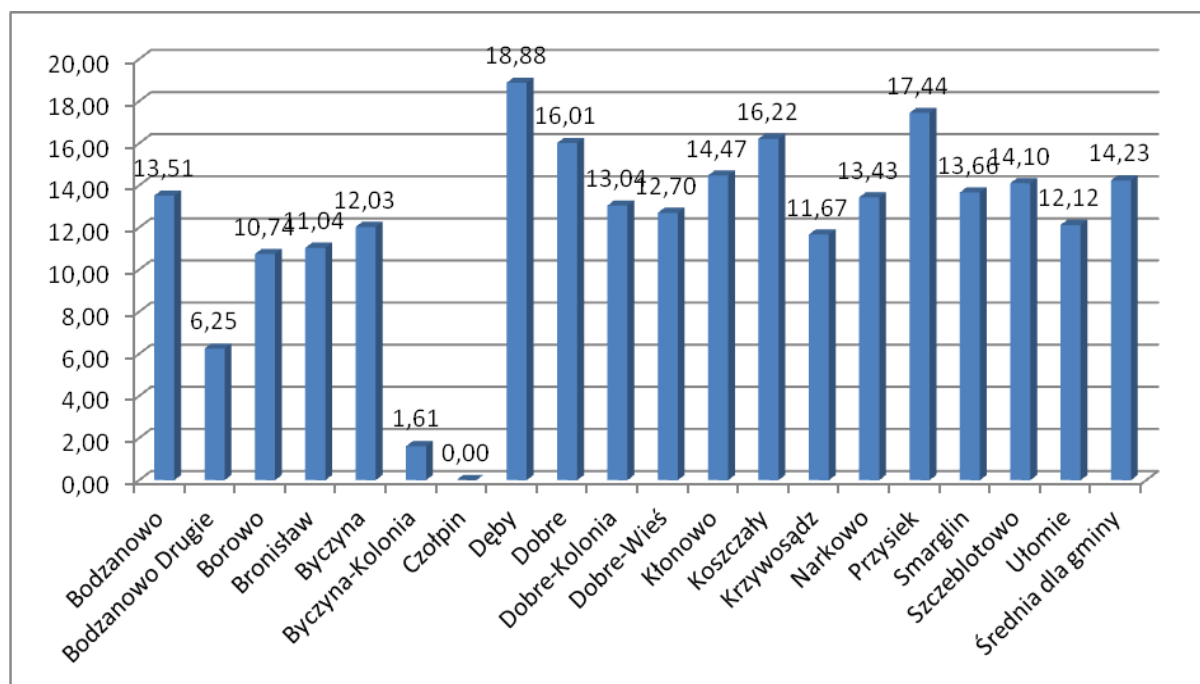
wykorzystać jako bazę pod inwestycje zaplanowane w ramach rewitalizacji. Ponadto, jak wynika z obserwacji tego terenu, jest on zamieszkiwany przez osoby raczej zamożne, które stać na posiadanie i utrzymanie domu jednorodzinnego. Negatywnie odstające od średniej gminnej poziomy wskaźników wskazane w *Zasadach...* nie będą raczej dotyczyć wspomnianego osiedla. Po wyłączeniu osiedla domów jednorodzinnych obszar rewitalizacji stanowi teren zamieszkały przez ok. 25% wszystkich mieszkańców gminy, a więc spełnia zasady 20% i 30% zawarte w *Wytycznych....*

5. Szczegółowa diagnoza obszaru rewitalizacji

W związku z faktem, iż niemożliwe byłoby uzyskanie danych pozwalających wyliczyć wartości wskaźników dla obszaru rewitalizacji obejmującego teren sołectwa Dobre po wyłączeniu osiedla domów jednorodzinnych, w poniższej analizie charakteryzując obszar rewitalizacji przytoczono wartości wskaźników wyliczone dla całego sołectwa Dobre.

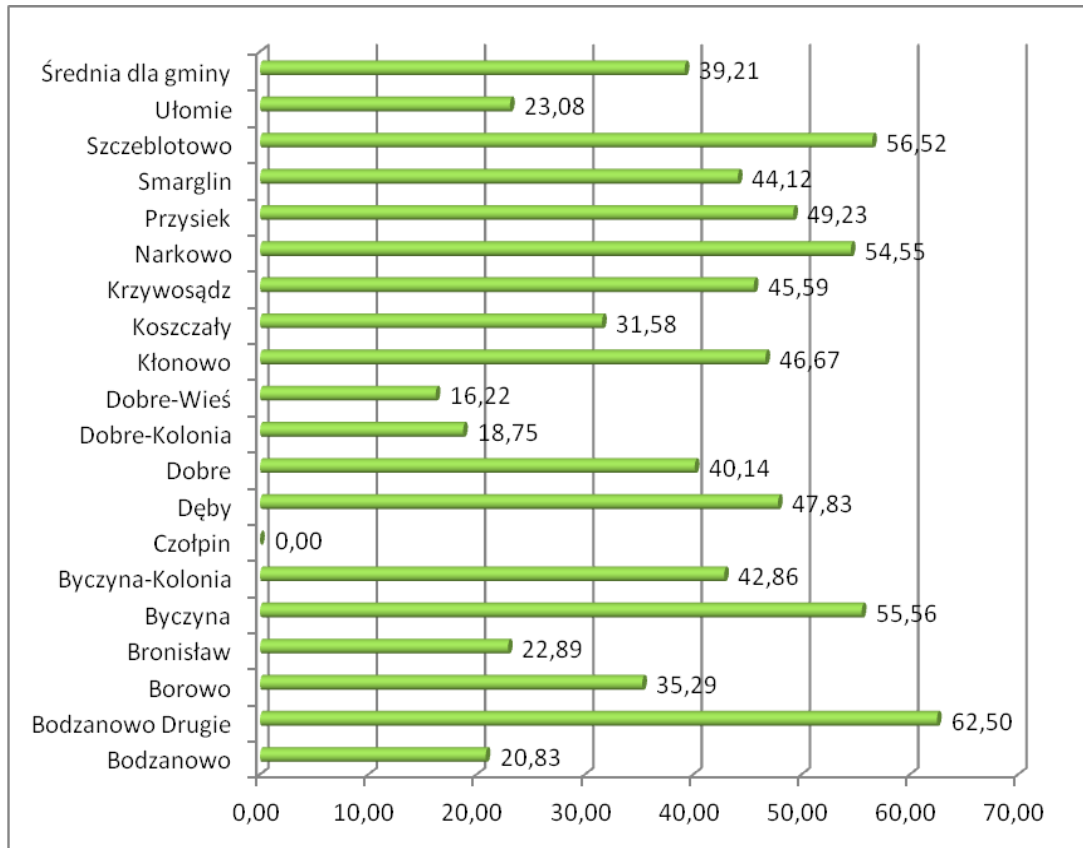
Jak zauważono powyżej, na obszarze rewitalizacji występują problemy społeczne w postaci bezrobocia oraz ubóstwa, a także związane z poziomem bezpieczeństwa. Ponadto na obszarze rewitalizacji mamy do czynienia z przestrzeniami zdegradowanymi.

Analiza wskaźnikowa zrealizowana dla wszystkich sołectw gminy pokazała, że na obszarze rewitalizacji występuje większy udział osób bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym (16,01%) niż w przypadku średniej tego wskaźnika wyliczonej dla gminy (14,23%).

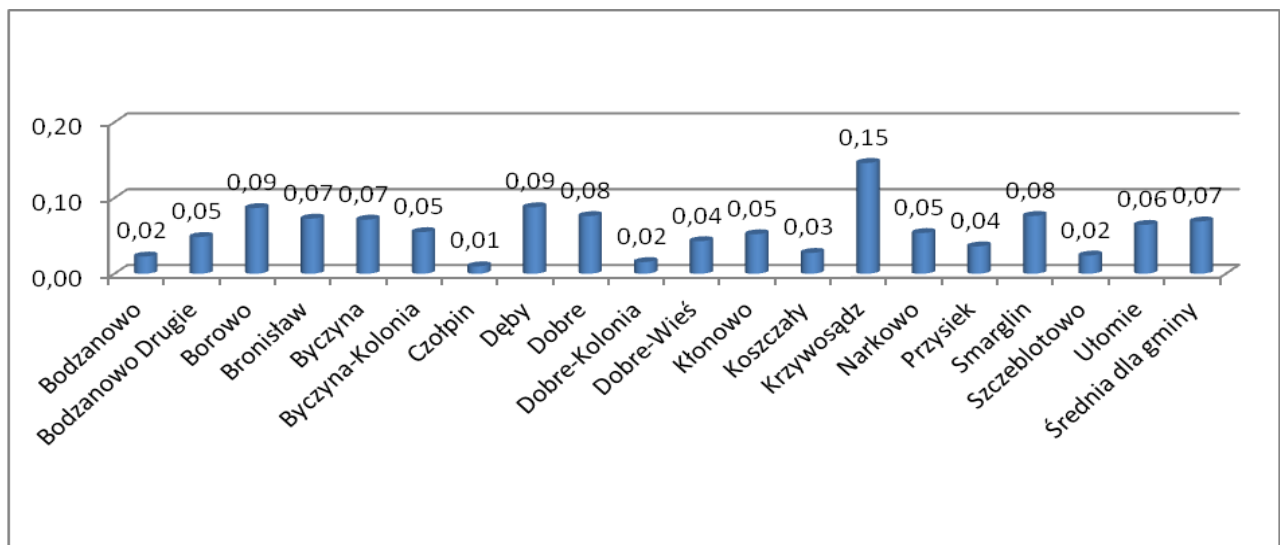
Wykres nr 4. Udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym na danym obszarze (%)

Ponadto obszar ten wykazuje większy udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci na tym obszarze (40,14%) niż średnia dla gminy (39,21%).

Wykres nr 5. Udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku na danym obszarze (%)

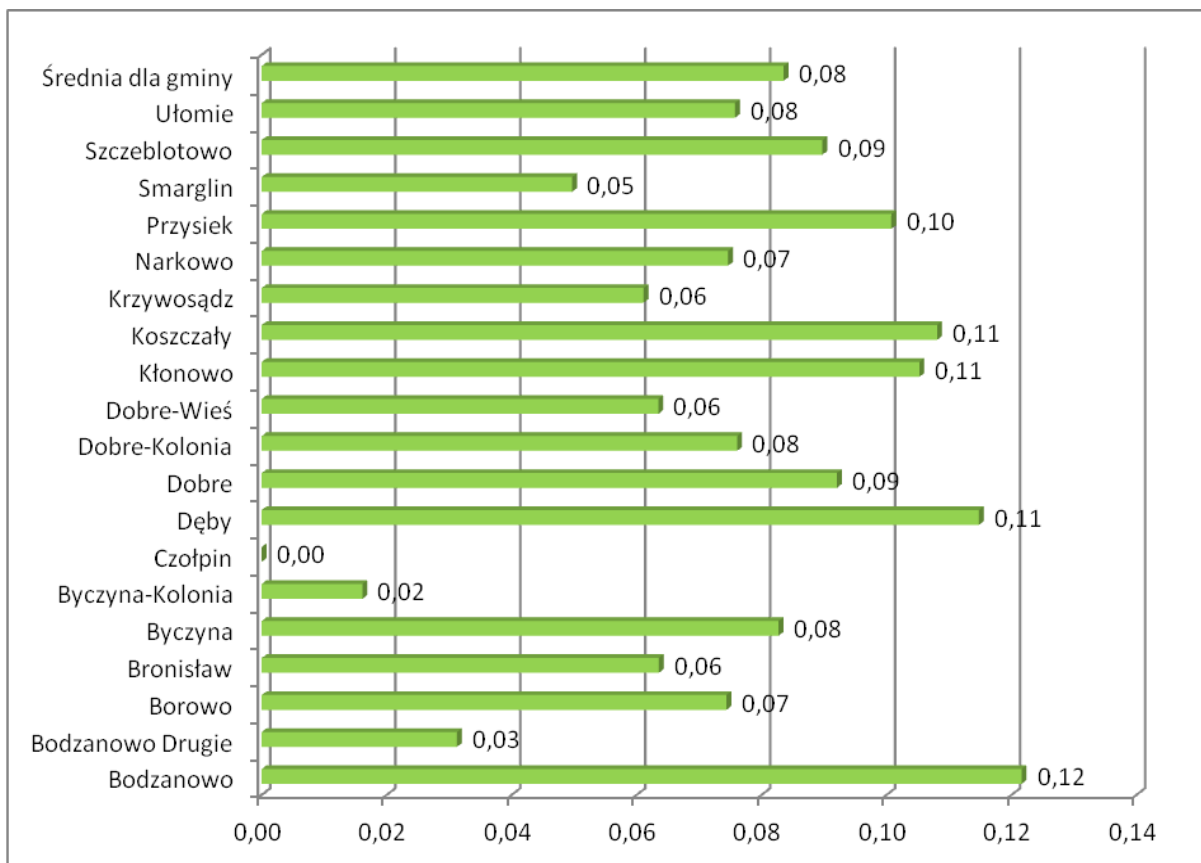
Na obszarze rewitalizacji mamy również do czynienia z większym stosunkiem liczby interwencji policji względem ogółu mieszkańców na tym terenie (0,08) niż wartość tego wskaźnika dla całej gminy (0,07).

Wykres nr 6. Stosunek liczby interwencji policji względem ogółu mieszkańców na danym obszarze

PROJEKT

Omawiany obszar charakteryzuje się także większą wartością wskaźnika odnoszącego się do stosunku osób bezrobotnych pozostających bez pracy 12 miesięcy i dłużej względem ludności w wieku produkcyjnym (0,09) niż średnia dla gminy (0,08). Podwyższona wartość tego wskaźnika względem średniej dla gminy nie była brana pod uwagę podczas wyznaczania obszaru zdegradowanego w związku z wytycznymi zawartymi w Załączniku nr 3 do *Zasad...* informującymi o tym, których wskaźników nie można wybierać łącznie. Wybranie tego wskaźnika oraz wskaźnika informującego o udziale osób bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym wykluczało się, ale warto w tym miejscu nadmienić, jak obszar rewitalizacji wypada pod tym względem na tle całej gminy.

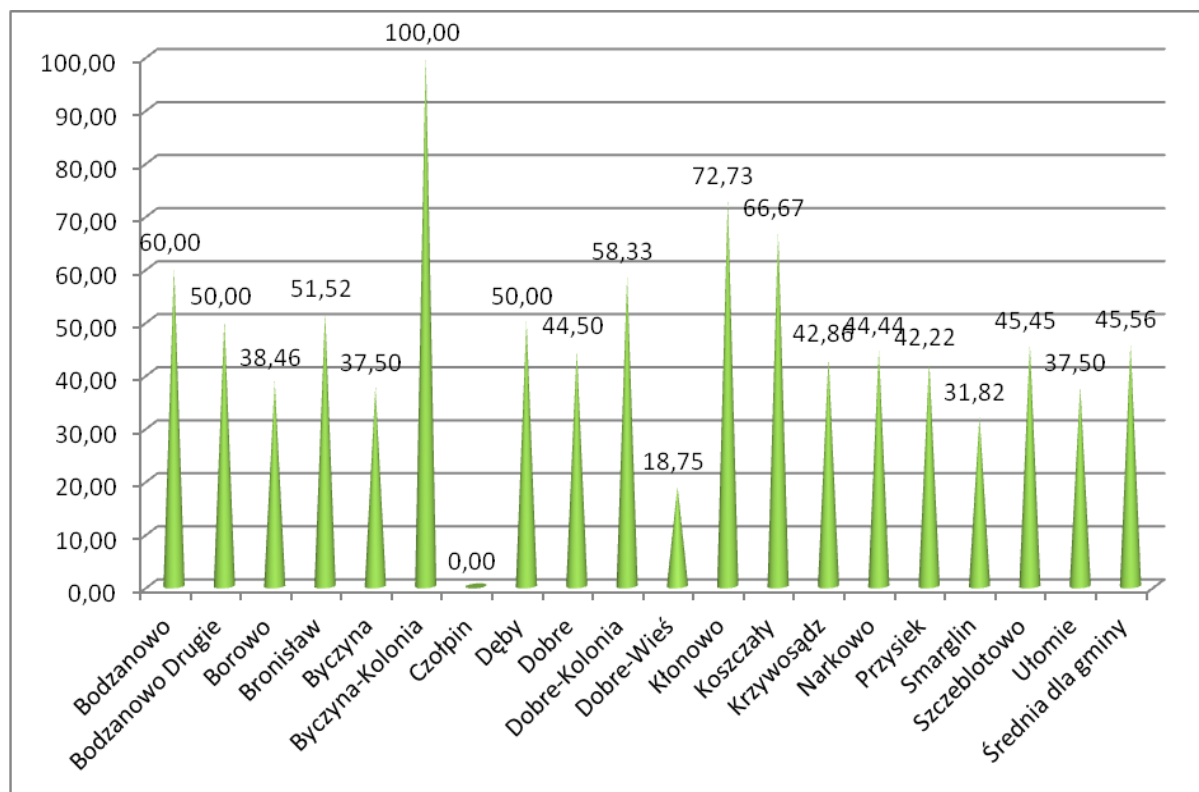

Wykres nr 7. Stosunek osób bezrobotnych pozostających bez pracy 12 miesięcy i dłużej względem ludności w wieku produkcyjnym na danym obszarze

Należy wspomnieć, że wyniki uzyskane na podstawie przeprowadzonej analizy wskaźnikowej nakreślają też inne obszary problematyczne. Część wartości wskaźników uzyskanych dla omawianego terenu nie przekracza co prawda średniej dla całej gminy, ale ich wartości sygnalizują pewne niepokojące zjawiska.

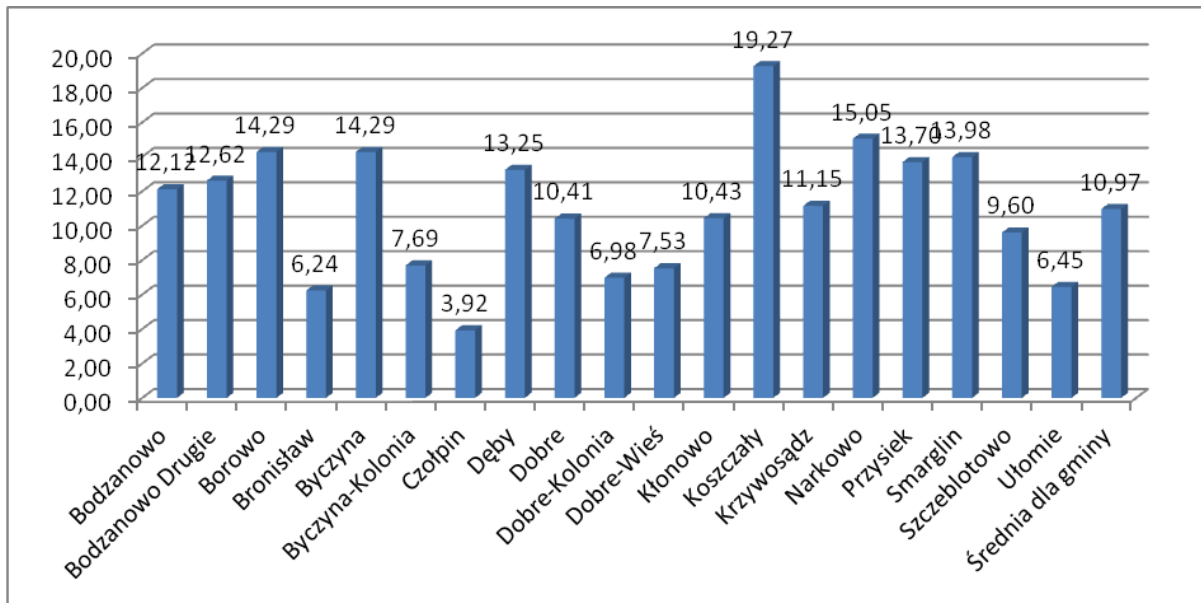
PROJEKT

Na omawianym obszarze aż 44,50% wszystkich bezrobotnych pozostaje bez pracy ponad 24 miesiące (średnia dla gminy - 45,56%). Pokazuje to, że bezrobotni mieszkańcy obszaru rewitalizacji mają problem związany ze znalezieniem pracy, a ich powrót lub wejście na rynek pracy znacznie się przedłuża. Jak wynika z danych pozyskanych z Powiatowego Urzędu Pracy w Radziejowie, do tej grupy należą w zdecydowanej większości osoby posiadające najniższe wykształcenie - zasadnicze zawodowe oraz gimnazjalne i niższe. Takie osoby stanowią aż 68,54% wszystkich bezrobotnych z omawianego obszaru, którzy pozostają bez pracy ponad 24 miesiące. W związku z powyższym wydaje się, że jednym z czynników uniemożliwiających tym osobom wejście lub powrót na rynek pracy są niskie kwalifikacje. Sposobem na zaradzenie temu problemowi mogłoby być zaoferowanie im możliwości zdobycia kwalifikacji przydatnych na rynku pracy lub ich uzupełnienie.

Wykres nr 8. Udział bezrobotnych pozostających bez pracy ponad 24 miesiące w ogóle bezrobotnych na danym obszarze (%)

Na omawianym obszarze jest również dość duża liczba osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej. Udział takich osób stanowi 10,41% w ogóle ludności z tego terenu przy średniej wartości dla gminy na poziomie 10,97%.

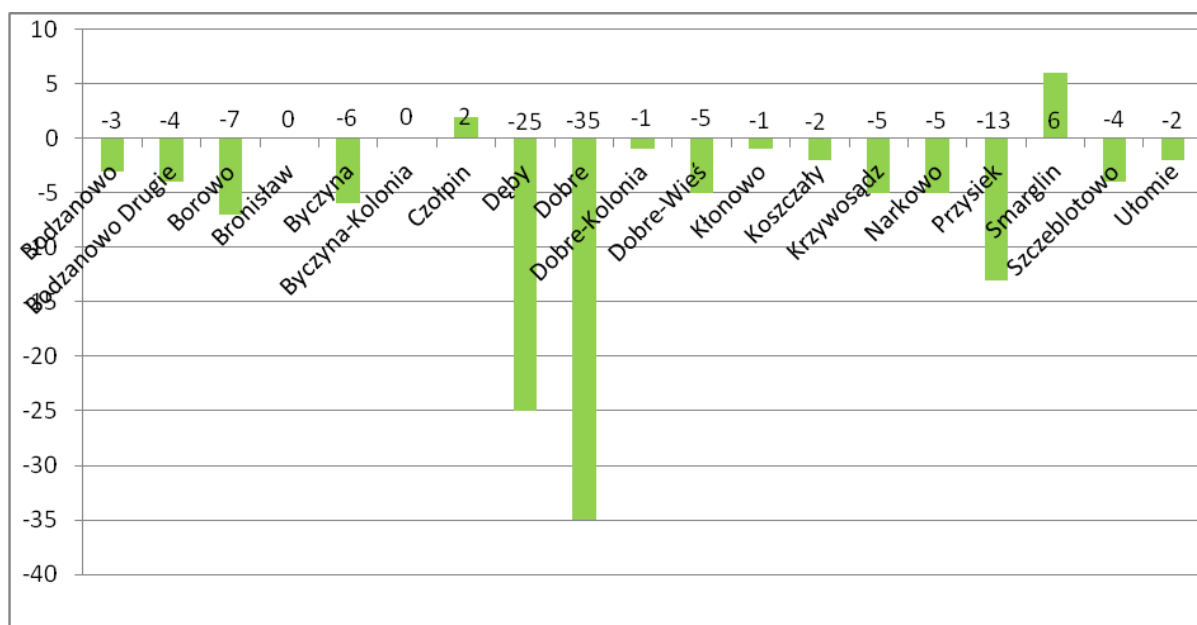
Wykres nr 9. Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem na danym obszarze (%)

Wykazane podczas analizy wskaźnikowej problemy społeczne zwiększyły swoje natężenie na obszarze rewitalizacji po likwidacji największego zakładu produkcyjnego w okolicy - Cukrowni Dobrze, w której w większości zatrudnieni byli mieszkańcy tego terenu. Brak interwencji w zakresie zmiany takiego stanu rzeczy będzie prowadził do pogłębiania się opisanych negatywnych zjawisk w zakresie międzygeneracyjnym w związku z tzw. *dziedziczeniem biedy*. Zgodnie z tą socjologiczną koncepcją szereg czynników związanych z urodzeniem i wychowaniem w określonym otoczeniu powoduje, że bieda „przenosi” się na kolejne pokolenia. Wiąże się to z posiadaniem ograniczonego dostępu do instytucji i zasobów, które są niezbędne do osiągnięcia pozycji gwarantującej dochody wystarczające na zaspokojenie podstawowych potrzeb. Nie chodzi tu jedynie o zasoby o charakterze finansowym (kapitał finansowy, czyli materialna zasobność rodziny), ale także kapitał kulturowy (zespół czynników, na które składają się wykształcenie rodziców, ich wiedza intelektualna, charakter przekazywanych przez nich życiowych aspiracji, motywacji i wzorców) oraz kapitał socjalny (kontakty i znajomości). Dziedziczenie biedy to „błędne koło” - niedostatek rodziców skutkuje biedą w dzieciństwie kolejnego pokolenia, które także z dużym prawdopodobieństwem będzie biedne, gdy dorośnie.

Jeśli chodzi o sferę gospodarczą, a konkretnie klimat aktywności gospodarczej, to obszar rewitalizacji nie wypada pod tym względem zbyt korzystanie na tle całej gminy.

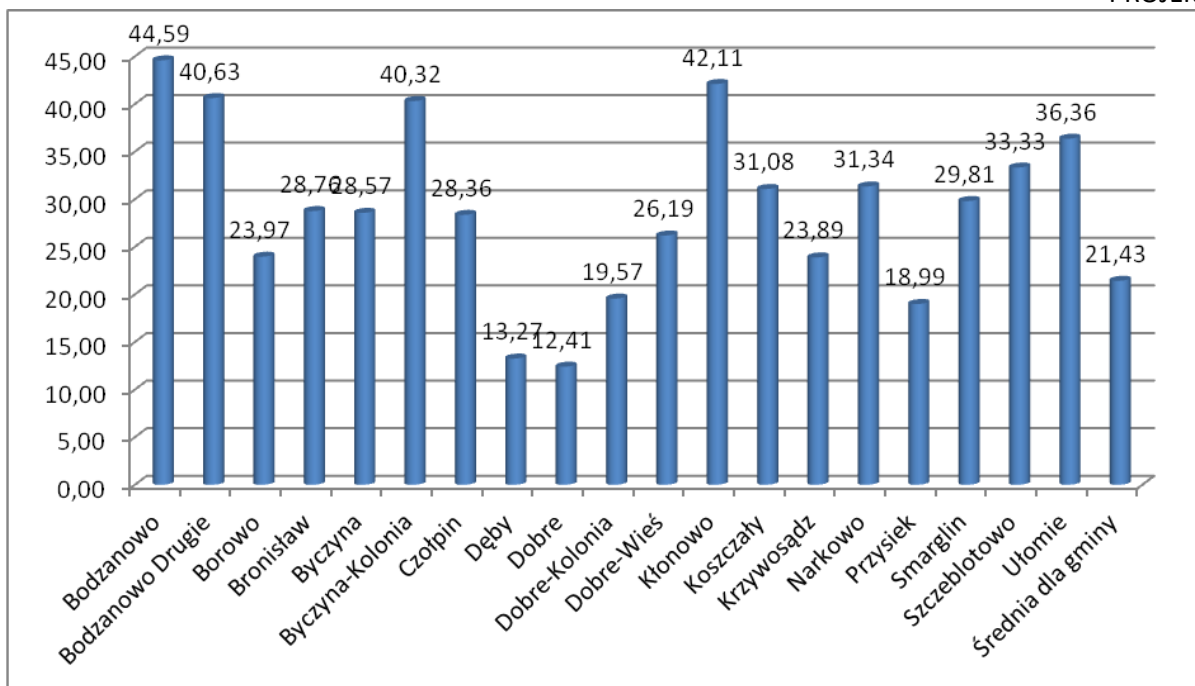
PROJEKT

Podczas analizy tej sfery brano pod uwagę wskaźnik dynamiki liczby podmiotów gospodarczych na danym obszarze w okresie minionych 10 lat, który miał pozwolić rozpoznać tendencję regresu/stagnacji. Jak wynika z pozyskanych danych, wskaźnik ten dla analizowanego terenu przyjmuje wartość -35. Wartość tego wskaźnika pokazuje różnicę pomiędzy ilością zarejestrowanych a wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w latach 2006-2015. Jak widać, na obszarze rewitalizacji w okresie ostatnich 10 lat swoją działalność zakończyło znacznie więcej podmiotów, niż ją rozpoczęło.

Wykres nr 10. Wskaźnik dynamiki liczby podmiotów gospodarczych na danym obszarze w okresie minionych 10 lat (tendencja regresu i stagnacji)

Niekorzystną wartość jeśli chodzi o klimat aktywności gospodarczej wykazuje również wskaźnik liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych osób fizycznych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym. Dla analizowanego obszaru przyjmuje on wartość 12,41 przy średniej dla gminy na poziomie 21,43.

Wykres nr 11. Wskaźnik liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych osób fizycznych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym na danym obszarze

Na omawianym terenie znajdują się przestrzenie zdegradowane o łącznej powierzchni 18106 m² (m. in. tereny oraz obiekty pokolejowe czy przemysłowe), które bez objęcia rewitalizacją będą z biegiem czasu coraz bardziej niszczeć. Warto podkreślić, iż niewątpliwym potencjał omawianego obszaru stanowi duża liczba budynków stanowiących możliwą bazę dla planowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych mogących przyczynić się do aktywizacji gospodarczej ludności.

Na obszarze rewitalizacji znajdują się obiekty, których stan konstrukcji ogranicza lub uniemożliwia ich użytkowanie. To m. in. budynek byłego Pawilonu Handlowego (budynek GS) znajdujący się przy ul. Fabrycznej (działka o nr ewidencyjnym 121/15, obręb Dobre) oraz obiekt byłej sali kina przy ul. Powstańców (działka o nr ewidencyjnym 219/4, obręb Dobre). Pierwszy z wymienionych budynków znajduje się w centralnym punkcie miejscowości przy skrzyżowaniu głównych ulic (jedna z nich to droga powiatowa). W związku z powyższym budynek stanowi niechlubną wizytówkę obszaru rewitalizacji. Uporządkowanie tej zdegradowanej przestrzeni i wykorzystanie jej jako bazy lokalowej pod konkretne przedsięwzięcie, poza poprawą estetyki i zwiększeniem komfortu funkcjonowania mieszkańców w przestrzeni mogłoby również zniwelować problemy w zakresie bezpieczeństwa związane z występowaniem aktów wandalizmu czy przestępczością zgodnie z

PROJEKT

teorią „wybitych okien” z zakresu kryminologii i socjologii zakładającą, że zniszczona infrastruktura (jak np. wybite szyby) na zasadzie zaraźliwości skłania do łamania norm społecznych. Zgodnie z tą koncepcją znajdowanie się w konkretnej przestrzeni zdewastowanych elementów infrastruktury zwiększa tendencję do łamania norm społecznych (śmiecenia, przywłaszczenia mienia). We wspomnianym budynku wybito większość szyb, a plac, na którym znajduje się budowla jest zarośnięty i zaniedbany. Respondenci, którzy wzięli udział w badaniu ankietowym, którego wyniki zostaną omówione niżej, bardzo często zwracali uwagę na konieczność zagospodarowania tego obiektu.

Fot. nr 1. Budynek byłego Pawilonu Handlowego (budynek GS)

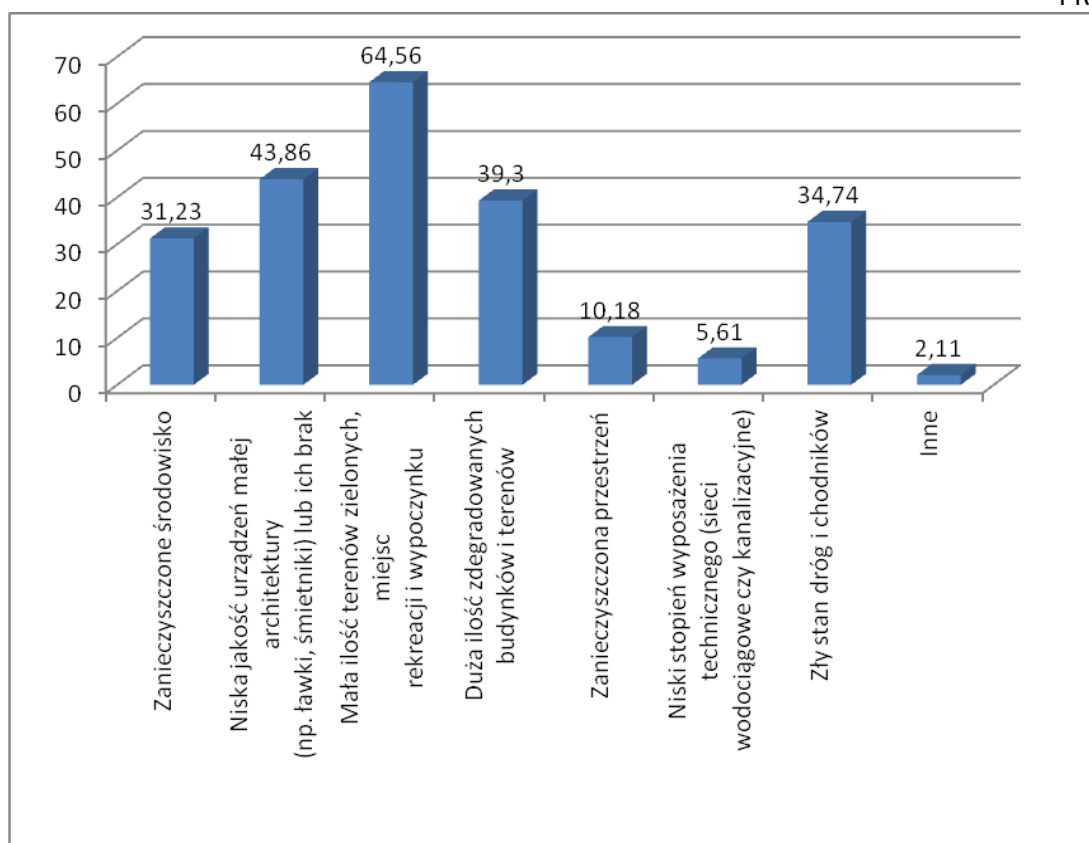
W równie złym stanie znajduje się wspomniany budynek sali kina. Obiekt ma bardzo zniszczoną elewację, puste lub zabite deskami otwory okienne, a przylegający do niego teren jest zaniedbany - pokryty gruzem i zarośnięty.

Fot. nr 2. Budynek byłej sali kina

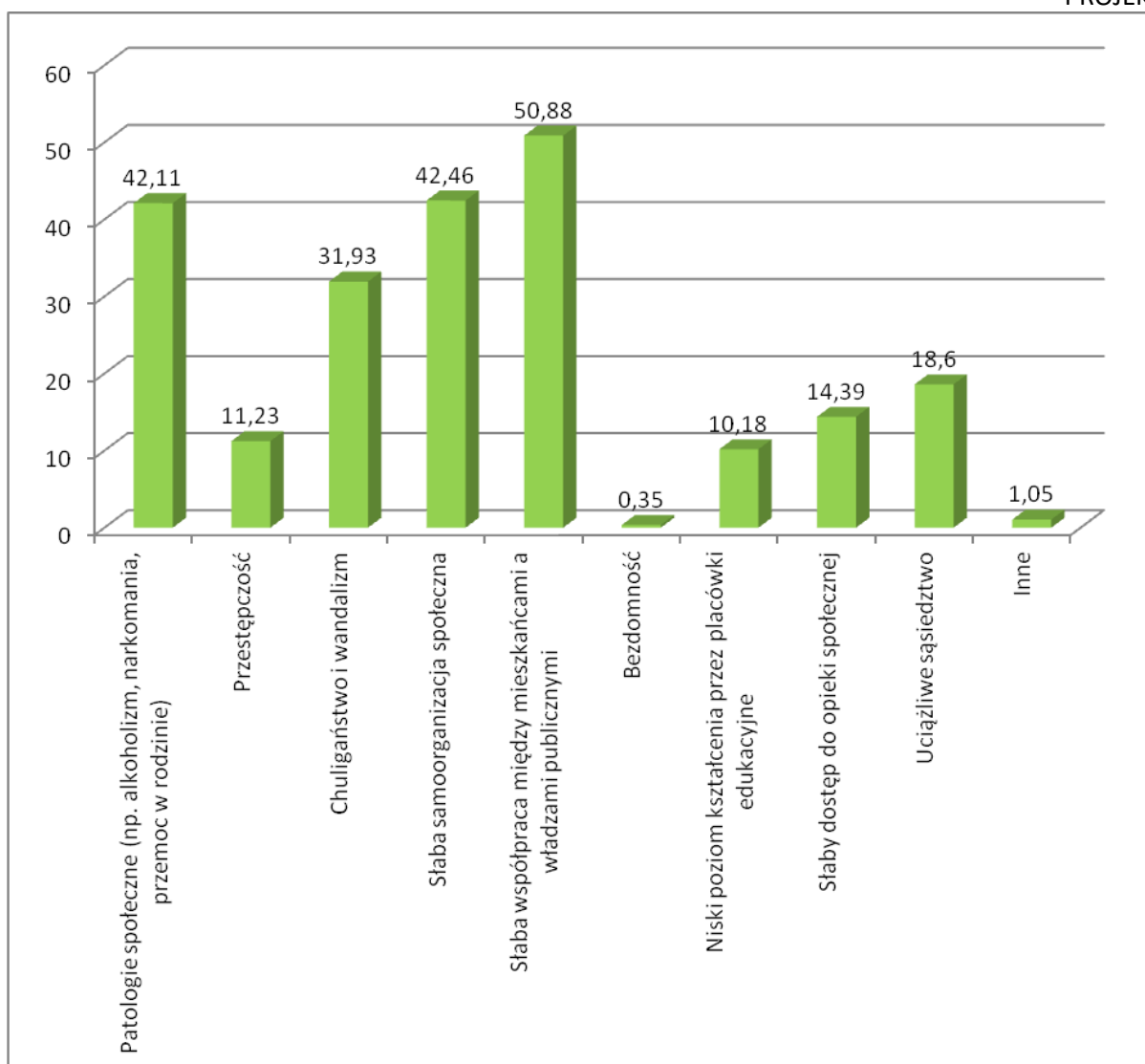
Ważnym elementem uwzględnionym podczas diagnozy obszaru rewitalizacji i pozwalającym oddać głos osobom, które najlepiej znają problemy występujące w bliskim im sołectwie były dane pozyskane dzięki ankiecie przeprowadzonej wśród mieszkańców gminy.

Ze wspomnianej ankiety wynika, iż osoby związane z sołectwem Dobre za najpoważniejsze problemy w zakresie sfery infrastrukturalnej, przestrzenno-funkcjonalnej i środowiskowej uważają małą ilość terenów zielonych, miejsc rekreacji i wypoczynku (64,56% wskazań), niską jakość urządzeń małej architektury (np. ławki, śmietniki) lub ich brak (43,86%) oraz dużą ilość zdegradowanych budynków i terenów (39,30%). Z wyników badania można wywnioskować, że sołectwo Dobre posiada satysfakcjonujący stopień wyposażenia technicznego (jedynie 5,61% ankietowanych wskazało na problem w tym zakresie). Nie występuje tu również zjawisko zanieczyszczonej przestrzeni (tylko 10,18% osób dostrzegło ten problem).

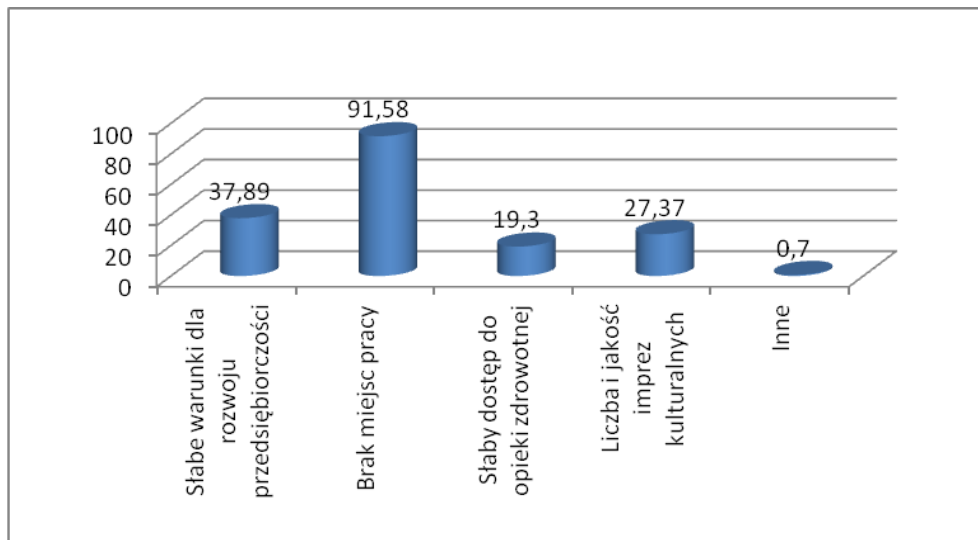
Wykres nr 12. Problemy w zakresie sfery infrastrukturalnej, przestrzenno-funkcjonalnej i środowiskowej występujące w sołectwie Dobrze zdaniem respondentów z nim związanych (%)

Jeśli chodzi o ocenę sfery społecznej to najczęściej zwracano uwagę na słabą współpracę między mieszkańcami a władzami publicznymi (50,88% wskazań), słabą samoorganizację społeczną (42,46%), a także problem patologii społecznych takich jak alkoholizm, narkomania czy przemoc w rodzinie (42,11%). W sołectwie nie występuje problem bezdomności (wskazała na niego tylko jedna osoba). Mieszkańcy i inne podmioty związane z sołectwem dobrze oceniają również poziom kształcenia oferowany przez placówki edukacyjne (problem w tej sferze dostrzega jedynie 10,18% respondentów).

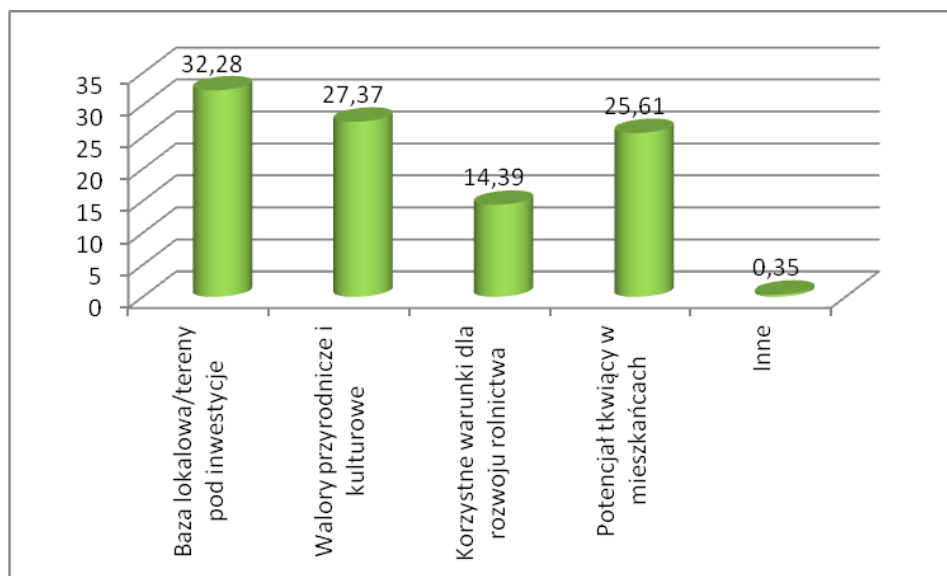
Wykres nr 13. Problemy społeczne występujące w sołectwie Dobrze zdaniem respondentów z nim związanych (%)

Problemy związane z rynkiem pracy i przedsiębiorczością to kwestie najczęściej wskazywane wśród pozostałych problemów występujących w sołectwie Dobrze. Na brak miejsc pracy na omawianym obszarze wskazali prawie wszyscy respondenci (91,58% wskazań). Z kolei co trzeci z nich zwrócił uwagę na słabe warunki dla rozwoju przedsiębiorczości (37,89%).

Wykres nr 14. Pozostałe problemy występujące w sołectwie Dobre zdaniem respondentów z nim związanych (%)

Osoby związane z sołectwem Dobre za największy, ale niewykorzystany potencjał tego obszaru uważają bazę lokalową/tereny pod inwestycje (32,28% wskazań), walory przyrodnicze i kulturowe (27,37%) oraz potencjał tkwiący w mieszkańcach (25,61%).

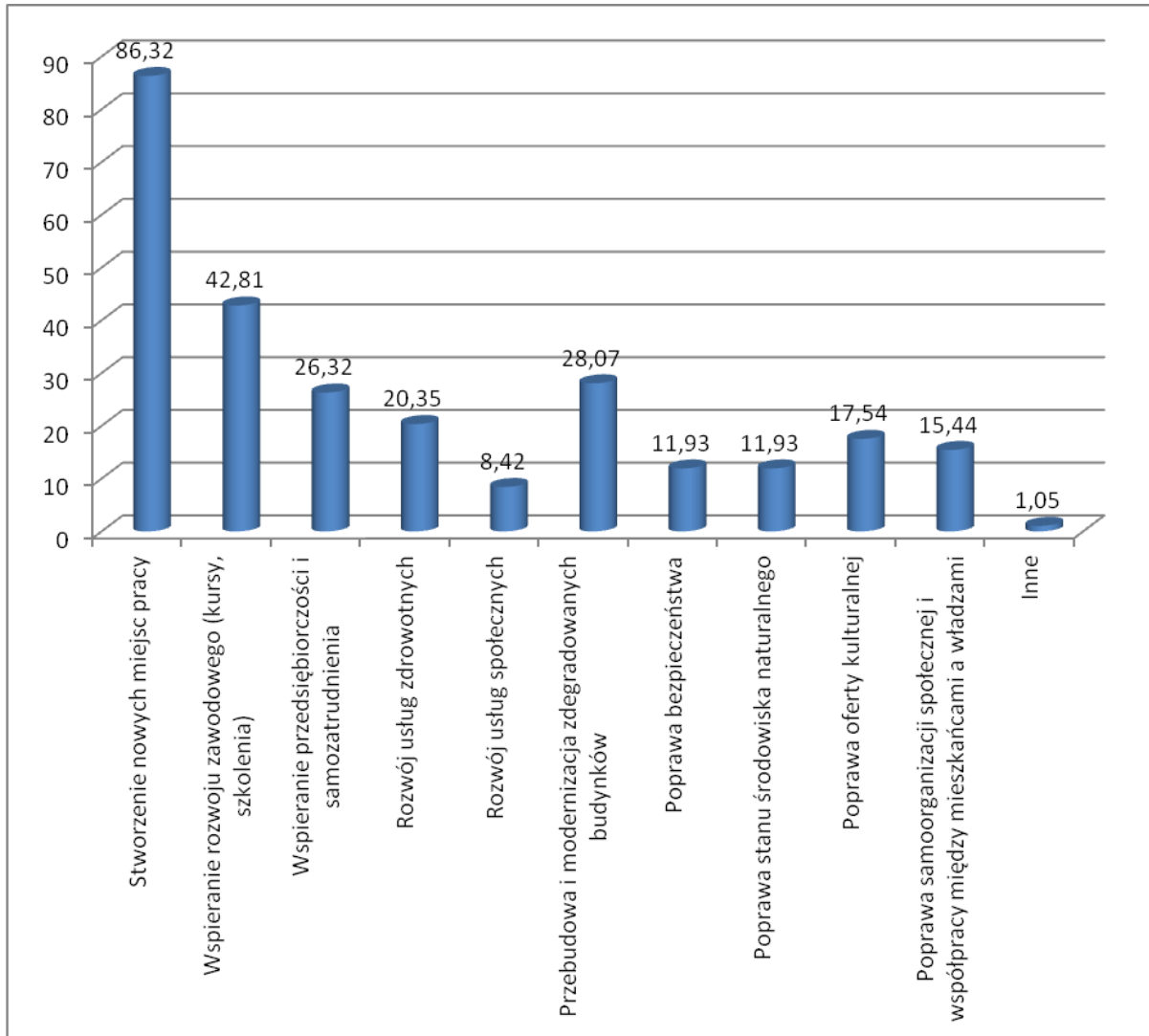

Wykres nr 15. Największe niewykorzystane potencjały sołectwa Dobre zdaniem respondentów z nim związanych (%)

Respondenci uważają, że najefektywniejszymi działaniami, których podjęcie przyczyniłoby się do poprawy poziomu życia w sołectwie Dobre byłoby stworzenie nowych miejsc pracy (86,32% wskazań), wspieranie rozwoju zawodowego w postaci kursów i szkoleń

PROJEKT

(42,81%) oraz wspieranie przedsiębiorczości i samozatrudnienia (26,32%), a więc działania związane z rynkiem pracy. Duża liczba osób wskazuje również na konieczność przebudowy i modernizacji zdegradowanych budynków (28,07%).

Wykres nr 16. Działania, które należałoby podjąć, aby poprawić poziom życia w sołectwie Dobre Zdaniem respondentów z nim związanych (%)

Reasumując powyższą analizę, można zauważyć, że najpoważniejszymi problemami, z jakimi boryka się wytyczony obszar rewitalizacji są bezrobocie oraz niekorzystny klimat aktywności gospodarczej. Można wnioskować, że niedostatki w tym zakresie skutkują opisanymi powyżej problemami związanymi z ubóstwem (poziom wskaźników związanych z udziałem dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci czy udziałem osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem). Pozostawanie bez pracy przekłada się na położenie

PROJEKT

finansowe konkretnej jednostki czy rodziny. Sposobem na wyjście z sytuacji kryzysowej w przypadku wyznaczonego obszaru rewitalizacji mogłaby okazać się aktywizacja gospodarcza i zawodowa, podczas której wykorzystany zostałby potencjał w postaci bazy składającej się z niezagospodarowanych obecnie budynków. Warto dodać, że respondenci w części ankiety umożliwiającej zgłoszenie uwag i propozycji związanych z procesem rewitalizacji również zwracali uwagę na konieczność postawienia na rozwój przedsiębiorczości.

6. Wizja stanu obszaru rewitalizacji po przeprowadzeniu rewitalizacji

Tak jak wspomniano wyżej, do najpoważniejszych problemów, z jakimi boryka się obszar rewitalizacji zaliczono:

- bezrobocie;
- niekorzystny klimat aktywności gospodarczej;
- duży udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci.

Problemy te związane są z przekroczeniem wartości wskaźników, jakie przyjmują powyższe zjawiska w stosunku do średniej dla gminy. Ponadto na obszarze rewitalizacji występują przestrzenie zdegradowane.

W wyniku wdrożenia działań rewitalizacyjnych przewiduje się, że zmniejszy się liczba osób bezrobotnych na obszarze rewitalizacji. W związku z faktem, iż osoby te podejmą pracę, polepszy się ich sytuacja materialna, a co z tym idzie zmniejszy się udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci. Przewiduje się, że wdrożenie działań rewitalizacyjnych przyczyni się również do poprawy klimatu aktywności gospodarczej. Uporządkowana zostanie również część przestrzeni zdegradowanej.

Opis powiązań pomiędzy zaplanowanymi projektami rewitalizacyjnymi i ich charakterystyka została uwzględniona w części *Komplementarność problemowa*. Z kolei wartości wskaźników, jakie zostaną osiągnięte w wyniku wdrożenia programu rewitalizacji zostały podane w części *Cele rewitalizacji oraz odpowiadające im kierunki działań służące eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk*.

7. Cele rewitalizacji oraz odpowiadające im kierunki działań służące eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk

Celem rewitalizacji dla wyznaczonego w niniejszym dokumencie obszaru rewitalizacji jest przekształcenie przestrzeni zdegradowanej na cele aktywizacji gospodarczej. Realizacja tego celu jest możliwa poprzez następujące kierunki działań stanowiące zestawienie najważniejszych grup działań:

- uporządkowanie zdegradowanej przestrzeni poprzez przeznaczenie jej pod cele gospodarcze;
- podniesienie/zmiana kwalifikacji osób bezrobotnych i zapewnienie nowych miejsc pracy;
- zapewnienie lepszego klimatu do rozwoju działalności gospodarczej.

Zdecydowano się nie wyznaczać kierunku działań prowadzącego do zmniejszenia udziału liczby dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci na tym obszarze w związku z faktem, iż wszystkie wyżej wymienione kierunki działań będą prowadziły do poprawy sytuacji w tym zakresie.

Wymieniony wyżej cel rewitalizacji jest zgodny z dwoma efektami planowanymi do osiągnięcia na zdegradowanych obszarach miejskich i wiejskich województwa kujawsko-pomorskiego wynikającymi z zapisów Rozdziału 4 *Zasad...* - wzrostem zatrudnienia oraz ożywieniem gospodarczym, wzrostem potencjału gospodarczego między innymi poprzez wsparcie rozwoju przedsiębiorczości.

Wdrożenie programu rewitalizacji przyczyni się do osiągnięcia następujących wartości wskaźników dla obszaru rewitalizacji:

- udział osób bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym - zmiana z 16,01% na 14,00%
- wskaźnik liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych osób fizycznych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym - zmiana z 12,41% na 13,50%.
- udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku - zmiana z 40,14% na 30,00%.

8. Lista planowanych projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych

W celu naprawy sytuacji kryzysowej na obszarze rewitalizacji zaplanowano realizację głównych projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych, bez których realizacja celu programu nie będzie możliwa i nie dojdzie do rozwiązania zdiagnozowanych sytuacji problemowych. Wspomniane projekty i przedsięwzięcia zostały wymienione i scharakteryzowane w poniższej tabeli.

Tab. nr 1 Główne projekty/przedsięwzięcia rewitalizacyjne

Obszar rewitalizacji (nr/nazwa)	Przedsięwzięcie (nr, nazwa)	Projekt (nr, nazwa)	Typ projektu	Opis projektu					
				Podmiot/y realizujący/e projekt	Zakres realizowanych zadań	Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu)	Szacowana wartość projektu	Prognozowane rezultaty	Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w odniesieniu do celów rewitalizacji
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Sołectwo Dobre z wyłączonym obszarem osiedla domów jednorodzinnych	CEL REWITALIZACJI: przekształcenie przestrzeni zdegradowanej na cele aktywizacji gospodarczej								
	Kierunek działań: uporządkowanie zdegradowanej przestrzeni poprzez przeznaczenie jej pod cele gospodarcze								
	1. Zagospodarowanie zdegradowanej infrastruktury po byłym budynku GS	1. Utworzenie budynku użyteczności publicznej	przestrzenno-funkcjonalny	Gmina Dobre	- przebudowa zdegradowanego budynku - utworzenie pomieszczeń mających służyć jako baza lokalowa pod Dzienny Dom Seniora, mieszkania chronione, pomieszczenia mające służyć Stowarzyszeniu „Perspektywa” i pod	obszar rewitalizacji	1 025 000,00 zł	- uporządkowanie zdegradowanej przestrzeni - uzyskanie przebudowanego budynku mogącego stanowić bazę lokalową pod działania „miękkie”	- 1. przebudowanych zdegradowanych budynków

PROJEKT

					inkubator przedsiębiorczości				
	2. Termomodernizacja budynku użyteczności publicznej	przestrzenno-funkcjonalny	Gmina Dobre		- ocieplenie fundamentów, ścian i stropu budynku - wymiana okien i drzwi - wymiana źródła ciepła - zmiana pokrycia dachowego	obszar rewitalizacji	166 210,00 zł	- uporządkowanie zdegradowanej przestrzeni - poprawa efektywności energetycznej budynku mającego posłużyć jako baza do „miękkich” działań, a co za tym idzie - wygenerowanie oszczędności finansowych	- 1. przebudowa nych zdegradowa nych budynków
	3. Zagospodarowanie terenu wokół budynku użyteczności publicznej	przestrzenno-funkcjonalny	Gmina Dobre		- zakup i posadzenie drzew	obszar rewitalizacji	3 000,00 zł	- uporządkowanie zdegradowanej przestrzeni	- 1. zagospodar owanych zdegradowa nych terenów
Kierunek działań: podniesienie/zmiana kwalifikacji osób bezrobotnych i zapewnienie nowych miejsc pracy									
	2. Stworzenie miejsc pracy w Dziennym Domu Seniora i w mieszkaniach chronionych	4. Kursy na opiekuna osób starszych i niepełnosprawnych	społeczny	Powiatowy Urząd Pracy w Radziejowie/ Gmina Dobre	- rozwijanie kwalifikacji zawodowych poprzez organizację specjalistycznych kursów	obszar rewitalizacji	25 000,00 zł	- zdobycie przez osoby bezrobotne nowych kwalifikacji pozwalających znaleźć zatrudnienie - pozyskanie kadry mogącej podjąć zatrudnienie w Dziennym Domu Seniora	- 1. osób, które zdobyły kwalifikacje

PROJEKT

								/mieszkaniach chronionych	
		5. Usługi opiekuńcze świadczone na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych	społeczny	Gmina Dobrze	- dofinansowanie etatu osób, które będą pełniły usługi opiekuńcze na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych - wsparcie pomocą osób, które do tej pory wymagały opieki ze strony bliskich, a tym samym umożliwienie osobom do tej pory sprawującym opiekę podjęcia pracy zarobkowej	obszar rewitalizacji	224 000,00 zł	- utworzenie nowych miejsc pracy - umożliwienie osobom do tej pory sprawującym opiekę nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi podjęcia pracy zarobkowej	- 1. osób, które podjęły pracę
		6. Utworzenie Dziennego Domu Seniora	społeczny	Gmina Dobrze	- dofinansowanie etatów osób zatrudnionych w Dziennym Domu Seniora - zakup niezbędnego wyposażenia do Dziennego Domu Seniora - wsparcie pomocą osób, które do tej pory wymagały opieki ze strony bliskich, a tym samym umożliwienie osobom do tej pory sprawującym opiekę podjęcia pracy zarobkowej	obszar rewitalizacji	700 000,00 zł	- utworzenie miejsca pracy dla osób bezrobotnych - wyposażenie miejsca pracy dla osób bezrobotnych - umożliwienie osobom do tej pory sprawującym opiekę nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi podjęcia pracy zarobkowej	- 1. osób, które podjęły pracę
	3. Kursy zawodowe dla osób bezrobotnych	7. Kursy zawodowe dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym	społeczny	Gmina Dobrze	- rozwijanie kwalifikacji zawodowych poprzez organizację specjalistycznych kursów na prawo jazdy	teren gminy Dobrze, w tym obszar rewitalizacji	283 750,00 zł	- zdobycie przez osoby bezrobotne nowych kwalifikacji pozwalających	- 1. osób, które zdobyły kwalifikacje - 1. osób, które

PROJEKT

					kat. C+E oraz spawacza			znaleźć zatrudnienie	podjęły pracę
	8. Kursy na prawo jazdy kat. B	społeczny	Powiatowy Urząd Pracy w Radziejowie/ Gmina Dobre	- rozwijanie kwalifikacji zawodowych poprzez organizację specjalistycznych kursów	obszar rewitalizacji	20 000,00 zł	- zdobycie przez osoby bezrobotne nowych kwalifikacji pozwalających znaleźć zatrudnienie	- 1. osób, które zdobyły kwalifikacje	
	9. Kursy na księgową/specjalistę ds. kadr i płac	społeczny	Powiatowy Urząd Pracy w Radziejowie/ Gmina Dobre	- rozwijanie kwalifikacji zawodowych poprzez organizację specjalistycznych kursów	obszar rewitalizacji	35 000,00 zł	- zdobycie przez osoby bezrobotne nowych kwalifikacji pozwalających znaleźć zatrudnienie	- 1. osób, które zdobyły kwalifikacje	
	10. Kursy na operatora maszyn/koparek	społeczny	Powiatowy Urząd Pracy w Radziejowie/ Gmina Dobre	- rozwijanie kwalifikacji zawodowych poprzez organizację specjalistycznych kursów	obszar rewitalizacji	60 000,00 zł	- zdobycie przez osoby bezrobotne nowych kwalifikacji pozwalających znaleźć zatrudnienie	- 1. osób, które zdobyły kwalifikacje	
	4. Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych	11. Staże zawodowe i inne formy subsydiowanego zatrudnienia dla osób bezrobotnych	społeczny	Powiatowy Urząd Pracy w Radziejowie/ Gmina Dobre	- sfinansowanie staży zawodowych i innych form subsydiowanego zatrudnienia dla osób bezrobotnych	obszar rewitalizacji	150 000,00 zł	- zdobycie doświadczenia zawodowego wymaganego przez pracodawców pozwalającego znaleźć stałe zatrudnienie	- 1. osób, które podjęły pracę
Kierunek działań: zapewnienie lepszego klimatu do rozwoju działalności gospodarczej									
	5. Aktywizacja gospodarcza osób bezrobotnych	12. Wsparcie w formie bezzwrotnej dotacji na rozpoczęcie działalności	gospodarczy	Gmina Dobre	- wsparcie osób bezrobotnych bezzwrotną dotacją na rozpoczęcie działalności	obszar rewitalizacji	500 000,00 zł	- rozpoczęcie przez osoby bezrobotne własnej działalności	- 1. osób, które podjęły własną działalność

		gospodarczej			gospodarczej			gospodarczej	gospodarczą
--	--	--------------	--	--	--------------	--	--	--------------	-------------

Poniżej przedstawiono z kolei pozostałe, uzupełniające przedsięwzięcia rewitalizacyjne. Mają one za zadanie realizację kierunków działań mających na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk wywołujących sytuację kryzysową.

Tab. nr 2 Uzupełniające przedsięwzięcia rewitalizacyjne

Obszar rewitalizacji (nr/nazwa)	Lp.	Typ przedsięwzięcia	Uzupełniające przedsięwzięcia rewitalizacyjne
1	2	3	4
Sołectwo Dobre z wyłączonym obszarem osiedla domów jednorodzinnych	CEL REWITALIZACJI: przekształcenie przestrzeni zdegradowanej na cele aktywizacji gospodarczej		
	Kierunek działań: zapewnienie lepszego klimatu do rozwoju działalności gospodarczej		
	1.	gospodarcze	Utworzenie Stowarzyszenia „Perspektywa”
	2.	gospodarcze	Stworzenie inkubatora przedsiębiorczości

9. Mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym programem

Wymogiem koniecznym dla wspierania projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest zapewnienie ich komplementarności na różnych płaszczyznach. Poniżej opisane zostały mechanizmy zapewnienia komplementarności przestrzennej, problemowej, proceduralno-instytucjonalnej, międzyokresowej oraz źródeł finansowania dla niniejszego programu rewitalizacji.

9.1 Komplementarność przestrzenna

Zapewnienie komplementarności przestrzennej zostało zagwarantowane poprzez ujęcie w programie rewitalizacji przedsięwzięć, które realizowane będą na obszarze rewitalizacji, a ich adresatami będą mieszkańcy tego terenu. Ujęte w niniejszym dokumencie zamierzenia skupiają się na rozwiązywaniu problemów, które zostały zdiagnozowane dla wyznaczonego obszaru rewitalizacji.

Podczas tworzenia niniejszego dokumentu wzięto pod uwagę wzajemne powiązania pomiędzy projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi. Starano się dobierać je w taki sposób, by dopełniały się one wzajemnie przestrzennie i by zachodził między nimi efekt synergii. Zaplanowane działania infrastrukturalne, których celem ma być nie tylko przygotowanie bazy lokalowej pod działania „miękkie”, ale również uporządkowanie przestrzeni i poprawa jej estetyki przyczynią się do sprawniejszego wdrażania działań o charakterze społecznym i pozytywnego klimatu zmian. W tym miejscu warto również powołać się na wspomnianą już w wcześniejszej teorii „wybitych okien”. Odnowienie na rewitalizowanym obszarze zdegradowanych obiektów poza poprawą estetyki przyczyni się również do zwiększenia poziomu bezpieczeństwa zgodnie z założeniem, że zdewastowana przestrzeń skłania do łamania norm społecznych.

Warto zwrócić uwagę, że komplementarność przestrzenna zostanie również zapewniona poprzez skoncentrowanie części przedsięwzięć w jednym budynku. Dzienny Dom Seniora, lokale przeznaczone pod inkubator przedsiębiorczości i pod działalność

PROJEKT

Stowarzyszenia „Perspektywa” będą znajdowały się w wyremontowanym i odpowiednio zaadaptowanym budynku byłego Pawilonu Handlowego.

Z całą pewnością można stwierdzić, iż zaplanowane dla obszaru rewitalizacji działania nie będą skutkowały przenoszeniem problemów na inne obszary. Realizacja opisanych w niniejszym dokumencie przedsięwzięć może się nawet przyczynić do polepszenia sytuacji wszystkich mieszkańców gminy. Z usług planowanego do utworzenia Dziennego Domu Seniora będą mogły skorzystać osoby spoza obszaru rewitalizacji - potencjalni podopieczni ośrodka, jak i osoby, które w związku z koniecznością zapewnienia opieki osobom niesamodzielnym musiały zrezygnować z podjęcia pracy zarobkowej. Oddanie pod opiekę instytucji bliskich osób pozwoli im podjąć zatrudnienie, co wpłynie również na poprawę ich sytuacji materialnej. Ujęte w niniejszym programie działania nie będą również prowadziły do niepożądanych efektów społecznych takich jak segregacja społeczna i wykluczenie. Przewiduje się, że realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych przyczyni się do włączenia społecznego osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i integracji lokalnej społeczności, a więc osiągnięty zostanie efekt przeciwny. Włączenie społeczne będzie możliwe dzięki poprawie sytuacji materialnej beneficjentów rewitalizacji. Z kolei integracja lokalnej społeczności będzie możliwa do osiągnięcia poprzez podejmowanie przez mieszkańców obszaru rewitalizacji wspólnych działań na rzecz poprawy zagospodarowania wspólnie użytkowanej przestrzeni.

9.2 Komplementarność problemowa

Przewidziane do realizacji w niniejszym programie przedsięwzięcia/projekty rewitalizacyjne dopełniają się wzajemnie tematycznie, co przyczyni się do oddziaływania na obszar rewitalizacji w kilku aspektach - społecznym, gospodarczym i przestrzenno-funkcjonalnym. Również projekty o charakterze społecznym są ze sobą komplementarne, co pozwoli uzyskać między nimi efekt synergii.

Zaplanowane działanie polegające na termomodernizacji i zaadaptowaniu byłego budynku GS pod inkubator przedsiębiorczości, Dzienny Dom Seniora, mieszkania chronione, pomieszczenia dla stowarzyszenia „Perspektywa” przyczyni się do poprawy estetyki zdegradowanej przestrzeni, a także stanie się bazą lokalową pod zaplanowane przedsięwzięcia

PROJEKT

o charakterze „miękkim”. Uporządkowanie przestrzeni przed budynkiem i zagospodarowanie jej pozwoli uzyskać teren, który będą mogły wykorzystywać zarówno osoby korzystające z Dziennego Domu Seniora i mieszkań chronionych, jak i mieszkańcy rewitalizowanego obszaru i wpłynie pozytywnie na klimat zmian w pozostałych sferach. Dodatkowym efektem w przypadku działań infrastrukturalnych będzie zapobieganie aktom wandalizmu i zwiększenie poziomu bezpieczeństwa zgodnie z założeniami wspomnianej wcześniej teorii „wybitych okien”.

W Dziennym Domu Seniora zatrudnienie znajdą osoby bezrobotne, które staną się personelem placówki. Nabycie odpowiednich kwalifikacji zawodowych umożliwiających podjęcie zatrudnienia w tym ośrodku będzie możliwe dzięki wzięciu przez nie udziału w odpowiednich kursach zawodowych dofinansowanych z funduszy zewnętrznych. Oczywistym następstwem opisanych powyżej działań będzie zmniejszenie się liczby osób bezrobotnych, a co za tym idzie również poprawa ich sytuacji materialnej dzięki uzyskaniu dochodu. Ponadto należy pokreślić, iż dzięki możliwości umieszczenia bliskiej osoby pod pieczę placówki pracę będą mogły podjąć również osoby, które wcześniej nie mogły tego uczynić w związku z koniecznością zapewnienia niesamodzielnym członkom rodziny opieki.

Poza kursami zawodowymi dla osób, które podejmą pracę w Dziennym Domu Seniora zaplanowano również inne kursy zawodowe, w których będą mogły wziąć udział inne osoby bezrobotne z obszaru rewitalizacji, a także formy aktywizacji zawodowej m. in. w postaci staży. Tak jak wspomniano wyżej, podjęcie przez osoby bezrobotne pracy zarobkowej przyczyni się do poprawy ich sytuacji materialnej.

Dzięki działalności Stowarzyszenia „Perspektywa” oraz inkubatora przedsiębiorczości poprawie ulegnie sytuacja związana z aktywnością gospodarczą mieszkańców obszaru rewitalizacji. Również wsparcie w formie bezzwrotnej dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej zapewni zainteresowanym osobom możliwość podjęcia zatrudnienia na własną rękę.

Zaplanowanie projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych w formie opisanej powyżej będzie przeciwdziałać fragmentacji działań, a więc błędnie pojętej tzw. „rewitalizacji technicznej” czy „rewitalizacji społecznej” poprzez koncentrację uwagi na całościowym spojrzeniu na przyczyny kryzysu obszaru rewitalizacji.

PROJEKT

Pożądaný stan, jaki zostanie osiągnięty poprzez realizację opisanych wyżej działań na obszarze rewitalizacji wraz z jego parametryzacją został opisany w części *Cele rewitalizacji oraz odpowiadające im kierunki działań służące eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk*.

Skuteczna komplementarność problemowa oznacza również konieczność powiązania działań rewitalizacyjnych ze strategicznymi decyzjami gminy na innych polach, co ma skutkować lepszą koordynacją tematyczną i organizacyjną działań administracji.

9.3 Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

Ten rodzaj komplementarności wiąże się z takim sposobem zaprojektowania systemu zarządzania programem rewitalizacji, który pozwoli na efektywne współdziałanie na jego rzecz różnych instytucji oraz wzajemne uzupełnianie się i spójność procedur. Uzyskanie takiego efektu możliwe jest poprzez osadzenie systemu zarządzania programem rewitalizacji w przyjętym przez daną gminę systemie zarządzania w ogóle.

System zarządzania realizacją programu rewitalizacji został szczegółowo opisany w części *System zarządzania realizacją programu rewitalizacji*.

9.4 Komplementarność międzyokresowa

W procesach rewitalizacji kluczowe znaczenie ma zachowanie ciągłości programowej polegającej na kontynuacji lub rozwijaniu wsparcia z polityki spójności z okresu lat 2007 - 2013. Komplementarność międzyokresowa w przypadku Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Dobre na lata 2017-2023 zostanie zapewniona poprzez fakt, iż Gmina Dobre w poprzednim okresie programowania realizowała kilka projektów, które są zgodne z założeniami tego dokumentu. Ich zadaniem, podobnie jak w przypadku niniejszego programu, było przyczynienie się do spadku bezrobocia i poprawy sytuacji materialnej beneficjentów poszczególnych projektów. Projekty te były co prawda skierowane do mieszkańców całej gminy, ale część ich beneficjentów stanowiły osoby z obszaru rewitalizacji. Poniżej pokrótce zostaną omówione projekty, które można uznać za komplementarne międzyokresowo z projektami zaplanowanymi w Lokalnym Programie Rewitalizacji Gminy Dobre na lata 2017-2023.

PROJEKT

„Zwiększenie inwestycji w kapitał ludzki poprzez podwyższenie kwalifikacji zawodowych mieszkańców gminy Dobre” to projekt realizowany w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007-2013. Wartość tego projektu to 46 776,00 zł. W całości został on pokryty z dotacji. W ramach projektu wsparcie skierowano do 12 osób, które w związku ze zmianami społeczno-ekonomicznymi i zmianami na rynku pracy narażone były na utratę pracy i konieczność zmiany zawodu czy miejsca pracy oraz osób bezrobotnych, które w większości posiadały wiedzę i doświadczenie tylko w jednym zawodzie lub niskie i zdezaktualizowane kwalifikacje zawodowe. Beneficjenci w ramach projektu mogli zdobyć uprawnienia zawodowego kierowcy.

Projekt „Po nowy zawód. Podnoszenie kwalifikacji zawodowych mieszkańców gminy Dobre” był realizowany w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007-2013. W tym przypadku wartość projektu to 47 095,49 zł. Projekt w całości został sfinansowany w ramach dotacji. Grupę docelową projektu stanowiło 9 osób zgłaszających z własnej inicjatywy chęć podwyższenia i dostosowania kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy. Wsparcie było szczególnie skierowane do osób narażonych na utratę pracy, o niskich kwalifikacjach czy bezrobotnych posiadających zdezaktualizowane kwalifikacje.

Z kolei projekt „Zainwestuj w swoją przyszłość - wsparcie osób bezrobotnych zagrożonych wykluczeniem społecznym” to również projekt realizowany w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007-2013, którego wartość wyniosła 49 933,90 zł. Także w tym przypadku dotacja stanowiła 100% wartości przedsięwzięcia. W ramach projektu wsparcie otrzymało 10 bezrobotnych osób. Objęło ono m. in. dofinansowanie kursu na prawo jazdy kategorii C+E.

9.5 Komplementarność źródeł finansowania

Komplementarność źródeł finansowania to konieczność umiejętnego uzupełniania i łączenia wsparcia ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania. Dla uzyskania korzystnych efektów dla obszaru rewitalizacji szczególnie ważna jest silna koordynacja i synergia projektów rewitalizacyjnych finansowanych z EFRR i EFS. Z kolei koordynacja środków programów operacyjnych ze

PROJEKT

środkami polityk i instrumentów krajowych jest niezbędna dla realizacji zasady dodatkowości.

Komplementarność finansowa została zapewniona również dla niniejszego programu rewitalizacji. Dla uwzględnionych w dokumencie projektów założono finansowanie z różnych uzupełniających się źródeł - EFRR, EFS, środków własnych Gminy Dobre i Powiatowego Urzędu Pracy w Radziejowie czy Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Za prywatny wkład w realizację projektów uwzględnionych w niniejszym dokumencie można uznać również niejako pracę wykonaną przez mieszkańców obszaru rewitalizacji podczas porządkowania terenu przylegającego do byłego Pawilonu Handlowego. Prywatny wkład będzie również wymagany do wniesienia przez potencjalnych Beneficjentów w przypadku projektu nr 11 „Wsparcie w formie bezzwrotnej dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej”.

Należy zaznaczyć, że działania uwzględnione w Lokalnym Programie Rewitalizacji Gminy Dobre na lata 2017-2023 w głównej mierze będą finansowane z EFRR i EFS w połączeniu z wkładem własnym Gminy Dobre oraz PUP w Radziejowie. Dokładne informacje wskazujące pochodzenie i kwotę poszczególnych źródeł finansowania zostały ujęte w części *Szacunkowe ramy finansowe w odniesieniu do głównych i uzupełniających projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych*.

10. Mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców oraz innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji

Partycypacja społeczna dla niniejszego programu rewitalizacji została zapewniona na poziomie przygotowania, wdrażania i okresowej oceny rewitalizacji.

10.1 Opis mechanizmów włączenia mieszkańców, przedsiębiorców oraz innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces przygotowania programu rewitalizacji

Pierwsza forma partycypacji społecznej związana z przygotowaniem programu rewitalizacji polegała na zorganizowaniu spotkania o charakterze edukacyjnym w dniu 17.10.2016 r. w budynku Urzędu Gminy Dobrze w sali konferencyjnej (sala nr 18). Informacja o organizacji spotkania została zamieszczona na stronie internetowej Urzędu Gminy Dobrze w dniu 12.10.2016 r., a także w lokalnej prasie („Gazeta Pomorska”) w dniu 13.10.2016 r. Celem spotkania było przekazanie informacji o procesie rewitalizacji - istocie, celach, zasadach i jej przebiegu z wykorzystaniem wizualizacji prezentowanych treści (prezentacja Power Point). W spotkaniu wzięły udział 34 osoby. Interesariusze pytali podczas niego o niejasne dla nich kwestie, a także przekazywali swoje pomysły związane nie tylko z samym procesem rewitalizacji, ale i sposobem włączenia mieszkańców i innych podmiotów zainteresowanych procesem rewitalizacji w prace nad przygotowaniem programu. Bardzo ważne okazało się wytłumaczenie osobom uczestniczącym w spotkaniu, iż rewitalizacja to nie tylko przebudowa budynków i poprawa estetyki przestrzeni, ale przede wszystkim działania o charakterze społecznym. Podczas spotkania pojawiła się sugestia, by kwestionariusz ankiety, planowany do wykorzystania podczas następnej formy konsultacji, umieścić w formie edytowalnego formularza na stronie Urzędu Gminy Dobrze. Zgromadzone osoby zwracały szczególną uwagę na konieczność objęcia rewitalizacją budynku byłego GS w sytuacji, gdy jako obszar rewitalizacji zostanie wyznaczony obszar sołectwa Dobrze. Zebrani przedyskutowali kwestię przeznaczenia budynku pod dom dziennego pobytu. Uczestnicy spotkania otrzymali również materiały informacyjne. Pozostała część ulotek została rozdystrybuowana na terenie gminy poprzez dostarczenie ich do domów i mieszkań. Materiały można było również pobrać w formie elektronicznej ze strony Urzędu, a także w

PROJEKT

wersji papierowej w budynku Urzędu. Ogółem rozdystrybuowano 4600 sztuk materiałów informacyjnych w postaci dwustronnie zadrukowanych kartek w formacie A4. Materiały informacyjne wyjaśniały najważniejsze pojęcia związane z procesem rewitalizacji, a także przedstawiały przykładowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne i etapy działania podczas przygotowywania programu rewitalizacji. Przedmiotowe materiały zachęcały również do aktywnego uczestnictwa w przygotowaniu programu rewitalizacji i informowały o tym, gdzie można znaleźć więcej informacji dotyczących omawianego procesu.

Wiedza wyniesiona ze spotkania informacyjnego pozwoliła w lepszym stopniu przygotować kwestionariusz ankiety, który został wykorzystany w drugiej formie konsultacji społecznych. Polegała ona na zbieraniu uwag pochodzących z kwestionariuszy ankiety wypełnianych na papierowych formularzach bądź też online. Osoby zainteresowane miały możliwość wypełnienia i dostarczenia ankiety w terminie do 31.10.2016 r. Elektroniczna forma wypełniania ankiety pozwoliła dotrzeć do większego grona odbiorców i dostarczyć im wypełniony formularz bez wychodzenia z domu. Informacja o możliwości wypełnienia ankiety w formie elektronicznej wraz z linkiem do niej została zamieszczona na stornie Urzędu Gminy w Dobrem w dniu 25.10.2016 r. Z kolei formularze w wersji papierowej zostały dostarczone mieszkańcom do ich domów i mieszkań. Druki były również ogólnodostępne w siedzibie Urzędu. Ankieta zawierała pytania o to, jakie najpoważniejsze problemy w zakresie sfer infrastrukturalnej, przestrzenno-funkcjonalnej, środowiskowej i społecznej występują w sołectwie, z którym związany jest respondent. Kwestionariusz pytał również o występowanie problemów o charakterze gospodarczym i kulturalnym. Badani za pomocą ankiety mieli możliwość oceny poziomu życia w swoim sołectwie w skali od 1 do 5 w poszczególnych sferach, a także porównania go względem stanu w pozostałej części gminy. Respondenci zostali także zapytani o największy, ale niewykorzystany potencjał swojego sołectwa oraz działania, które należałoby podjąć, aby poprawić poziom życia w sołectwie, z którym są związani. Osoby, które wypełniły ankietę mogły również wskazać sołectwo, które ich zdaniem najbardziej wymaga podjęcia działań rewitalizacyjnych. Kwestionariusz przewidział również miejsce na uwagi i propozycje związane z procesem rewitalizacji planowanym na terenie gminy, które mogli zgłosić badani. Sugestie mieszkańców zebrane podczas tej formy konsultacji zostały uwzględnione w trakcie wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Wyniki, jakie udało się uzyskać za pomocą ankiety zostały umówione w części *Szczegółowa diagnoza obszaru*

PROJEKT

rewitalizacji niniejszego dokumentu. Podczas tej formy konsultacji społecznych udało się uzyskać 753 wypełnione ankiety. W związku z faktem, iż ankiety były wypełniane głównie przez mieszkańców gminy można stwierdzić, że podczas badania udało się poznać opinie ponad 13% wszystkich mieszkańców gminy. Ankietę dostępną online wypełniały z reguły osoby w wieku do 35. roku życia, co pokazuje, że dzięki tej formie udało się pozyskać opinie młodszych mieszkańców gminy. Ankietę za pośrednictwem Internetu wypełniło 26 osób.

Trzecia zrealizowana forma partycypacji to poprowadzona przez moderatora debata. Została ona zorganizowana w dniu 2.12.2016 r. w budynku Urzędu Gminy Dobrze w sali konferencyjnej (sala nr 18) po wyznaczeniu obszaru rewitalizacji w celu zebrania uwag na temat działań, którymi miałyby zostać objęty ten teren. Informacja o organizacji debaty została zamieszczona na stronie internetowej Urzędu Gminy Dobrze, a także w „Gazecie Pomorskiej” w dniu 29.11.2016 r. W debacie wzięło udział 27 osób. Poprzedziła ją prezentacja, która streszczała kwestie związane z uproszczoną diagnozą gminy wraz z wnioskami, wyznaczeniem obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, ze szczegółową diagnozą obszaru rewitalizacji oraz z wnioskami płynącymi z opisanego wyżej ankiety. Omawiana forma konsultacji została skierowana nie tylko do interesariuszy z obszaru rewitalizacji, ale do wszystkich zainteresowanych podmiotów. Takie rozwiązanie wynikało z chęci zapoznania mieszkańców i innych podmiotów z terenu całej gminy z wnioskami płynącymi ze wspomnianego wyżej dokumentu. Omawiana forma konsultacji społecznych pozwoliła uzyskać szeroki ogląd poruszanych podczas niej kwestii. Wchodzenie przez uczestników debaty w interakcje stymulowało ich do bardziej twórczego myślenia i pozwoliło uzyskać bardziej złożone opinie. Zebrane uwagi zostały uwzględnione na etapie projektowania działań, którymi został objęty obszar rewitalizacji. Uczestnicy debaty zwracali uwagę na konieczność zagospodarowania budynku po byłym GS, a także przestrzeni wokół niego. Podczas debaty kładziono nacisk na konieczność organizacji kursów zawodowych, które miałyby pomóc znaleźć osobom bezrobotnym z obszaru rewitalizacji pracę. Szczególnie zwrócono uwagę na zapotrzebowanie na organizację kursów na prawo jazdy kategorii C+E wynikające z popytu na kierowców na lokalnym rynku pracy (na terenie gminy działa duża firma transportowa „Angama”).

Ponadto należy nadmienić, iż dokumenty związane z przygotowaniem niniejszego programu udostępniane były na stronie internetowej Urzędu Gminy Dobrze, a także w siedzibie Urzędu. Na stronie internetowej Urzędu została stworzona specjalna zakładka

PROJEKT

poświęcona rewitalizacji, która pozwala znaleźć wszystkie niezbędne dokumenty związane z procesem rewitalizacji w jednym miejscu. Znalazły się tam dokumenty *Ludzie. Przestrzeń. Zmiana. Dobre praktyki w rewitalizacji polskich miast, Zasady programowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych w celu ubiegania się o środki finansowe w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020*, a także *Uproszczona diagnoza gminy wraz z wnioskami, obszar zdegradowany gminy, obszar rewitalizacji gminy, szczegółowa diagnoza obszaru rewitalizacji*. W zakładce umieszczono również prezentację ze spotkania edukacyjnego, które odbyło się 17.10.2016 r., wersję elektroniczną materiałów informacyjnych oraz prezentację z debaty, która miała miejsce 2.12.2016 r. W zakładce zamieszczono również link do ankiety.

W tej samej witrynie w dziale „Aktualności” na bieżąco pojawiały się również informacje dotyczące przebiegu prac nad programem rewitalizacji. Za pośrednictwem ukazujących się w nim ogłoszeń mieszkańcy i inne podmioty zainteresowane procesem rewitalizacji na terenie gminy byli informowani o spotkaniu informacyjnym czy debacie, a także możliwości wypełnienia kwestionariusza ankiety. Informacje na temat prac nad przygotowaniem programu rewitalizacji gminy Dobrze zamieszczane były również w lokalnej prasie. W miesięczniku *Powiatowe ABC* w październiku 2016 r. ukazał się artykuł „Unijne wsparcie w rewitalizacji”. Z kolei w *Wiadomościach z Gminy Dobrze* w grudniu 2016 r. zamieszczono artykuł „Trwają prace nad opracowaniem programu rewitalizacji gminy Dobrze”.

10.2 Opis sposobu włączenia interesariuszy w proces zarządzania programem rewitalizacji na obszarze rewitalizacji

Na czas realizacji programu rewitalizacji zaplanowano jeszcze dwukrotną organizację debaty poprowadzonej przez moderatora - podczas okresowej oceny procesu wdrażania dokumentu i po jego zakończeniu. Wnioski wysnute z pierwszej z nich będą mogły posłużyć do modyfikacji przeprowadzanych posunięć. Debata ta będzie miała charakter ewaluacji on-going. Pozwoli ona też ocenić proces rewitalizacji po jego zakończeniu, a więc będzie miała formę ewaluacji ex-post. Do udziału w debacie zostaną zaproszone osoby związane z obszarem rewitalizacji lub też zamieszkałe na nim. Informacja o organizacji debaty zostanie zamieszczona w lokalnej prasie, a także na stronie internetowej Urzędu Gminy w Dobrem.

PROJEKT

Podczas wdrażania programu rewitalizacji osoby zainteresowane tym procesem będą mogły zgłaszać uwagi związane z jego realizacją nie tylko podczas debaty, ale również na bieżąco. Na stronie internetowej Urzędu w zakładce poświęconej rewitalizacji zostanie podany telefon kontaktowy do osoby zajmującej się wdrażaniem programu. Na tej samej stronie i w tej samej zakładce na bieżąco będą zamieszczane informacje na temat kolejnych wdrażanych w ramach rewitalizacji działań.

11. Szacunkowe ramy finansowe w odniesieniu do głównych i uzupełniających projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych

W poniższych tabelach zaprezentowano indykatywne ramy finansowe dla głównych i uzupełniających projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych wraz z szacowanymi wielkościami środków finansowych z różnych źródeł.

Tab. nr 3 Główne projekty/przedsięwzięcia rewitalizacyjne - harmonogram i szacunkowe ramy finansowe

Obszar rewitalizacji (nr/nazwa)	Termin realizacji projektu	Projekt (nr, nazwa)	Typ projektu	Przedsięwzięcie (nr, nazwa)	Podmiot/y realizujący/e projekt	Szacowana wartość projektu (zł)	Poziom dofinansowania		Źródło finansowania			
							%	zł	Środki publiczne			Środki prywatne
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Sołectwo Dobre z wyłączonym obszarem osiedla domów jednorodzinnych	II-III kw. 2018 r.	1. Utworzenie budynku użyteczności publicznej	przestrzenno-funkcyjny	1. Zagospodarowanie zdegradowanej infrastruktury po byłym budynku GS	Gmina Dobre	1 025 000,00 zł	85%	871 250,00 zł	EFRR 871 250,00 zł	-	-	0 zł
	II-III kw. 2018 r.	2. Termomodernizacja budynku użyteczności publicznej	przestrzenno-funkcyjny	1. Zagospodarowanie zdegradowanej infrastruktury po byłym budynku GS	Gmina Dobre	166 210,00 zł	85%	141 278,50 zł	EFRR 141 278,50 zł	-	-	0 zł
	III kw. 2018 r.	3. Zagospodarowanie terenu wokół budynku użyteczności publicznej	przestrzenno-funkcyjny	1. Zagospodarowanie zdegradowanej infrastruktury po byłym budynku GS	Gmina Dobre	3 000,00 zł	80%	2 400,00 zł	WFOŚiGW	-	-	0 zł
	I-II kw. 2018 r.	4. Kursy na opiekuna osób starszych i niepełnosprawnych	społeczny	2. Stworzenie miejsc pracy w Dziennym Domu Seniora i w mieszkaniach chronionych	Powiatowy Urząd Pracy w Radziejowie/ Gmina Dobre	25 000,00 zł	85%	21 250,00 zł	EFS 21 250,00 zł	-	-	0 zł

PROJEKT

III-IV kw. 2018 r.	5. Usługi opiekuńcze świadczone na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych	społeczny	2. Stworzenie miejsc pracy w Dziennym Domu Seniora i w mieszkaniach chronionych	Gmina Dobre	224 000,00 zł	85%	190 400,00 zł	EFS 190 400,00 zł	-	-	0 zł
III-IV kw. 2018 r.	6. Utworzenie Dziennego Domu Seniora	społeczny	2. Stworzenie miejsc pracy w Dziennym Domu Seniora i w mieszkaniach chronionych	Gmina Dobre	700 000,00 zł	85%	595 000,00 zł	EFS 595 000,00 zł	-	-	0 zł
II kw. 2017 r. - IV kw. 2018 r.	7. Kursy zawodowe dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym	społeczny	3. Kursy zawodowe dla osób bezrobotnych	Gmina Dobre	283 750,00 zł	85%	241 187,50 zł	EFS 241 187,50 zł	-	-	0 zł
II-III kw. 2019 r.	8. Kursy na prawo jazdy kat. B	społeczny	3. Kursy zawodowe dla osób bezrobotnych	Powiatowy Urząd Pracy w Radziejowie/ Gmina Dobre	20 000,00 zł	85%	17 000,00 zł	EFS 17 000,00 zł	-	-	0 zł
II-III kw. 2019 r.	9. Kursy na księgową/specjalistę ds. kadr i płac	społeczny	3. Kursy zawodowe dla osób bezrobotnych	Powiatowy Urząd Pracy w Radziejowie/ Gmina Dobre	35 000,00 zł	85%	29 750,00 zł	EFS 29 750,00 zł	-	-	0 zł
II-III kw. 2020 r.	10. Kursy na operatora maszyn/koparek	społeczny	3. Kursy zawodowe dla osób bezrobotnych	Powiatowy Urząd Pracy w Radziejowie/ Gmina Dobre	60 000,00 zł	85%	51 000,00 zł	EFS 51 000,00 zł	-	-	0 zł
II kw. 2018 - II kw. 2020 r.	11. Staże zawodowe i inne formy subsydiowanego zatrudnienia dla osób bezrobotnych	społeczny	4. Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych	Powiatowy Urząd Pracy w Radziejowie/Gmina Dobre	150 000,00 zł	85%	127 500,00 zł	EFS 127 500,00 zł	-	-	0 zł
II kw. 2018 r. – II kw. 2020 r.	12. Wsparcie w formie bezzwrotnej dotacji na rozpoczęcie	gospodarczy	5. Aktywizacja gospodarza osób bezrobotnych	Gmina Dobre	500 000,00 zł	95%	475 000,00 zł	EFS 475 000,00 zł	-	-	25 000,00 zł

		działalności gospodarczej										
--	--	---------------------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Tab. nr 4 Uzupełniające przedsięwzięcia rewitalizacyjne - harmonogram i szacunkowe ramy finansowe

Obszar rewitalizacji (nr/nazwa)	Lp.	Typ przedsięwzięcia	Uzupełniające przedsięwzięcia rewitalizacyjne	Szacowana wartość przedsięwzięcia (zł)	Źródło finansowania			
					Środki publiczne			Środki prywatne
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Sołectwo Dobre z wyłączonym obszarem osiedla domów jednorodzinnych	1.	gospodarcze	Utworzenie Stowarzyszenia „Perspektywa”	20 000,00 zł	EFS 17 000,00 zł	-	-	-
	2.	gospodarcze	Stworzenie inkubatora przedsiębiorczości	500 000,00 zł	EFS 425 000,00 zł	-	-	-

12. System zarządzania realizacją programu rewitalizacji

W związku ze swoją złożonością i horyzontem czasowym niniejszy program wymaga objęcia odpowiednim systemem zarządzania. Konieczne jest sukcesywne wdrażanie kolejnych przedsięwzięć, a także stały monitoring realizacji programu rewitalizacji.

Funkcję Kierownika Rewitalizacji będzie pełnił Wójt Gminy Dobre. Podlegał mu będzie Kierownik Referatu Rozwoju Gospodarczego i Infrastruktury Komunalnej będący osobą bezpośrednio odpowiedzialną za wdrażanie rewitalizacji oraz Główna Księgowa zajmująca się prowadzeniem procesu rewitalizacji pod względem finansowym.

Do zadań Kierownika Referatu RGiK w zakresie wdrażania programu rewitalizacji będzie należało:

- monitoring i koordynacja wdrażania programu;
- stałe informowanie Kierownika Rewitalizacji o postępach w realizacji programu rewitalizacji i napotkanych w tym zakresie problemach;
- opracowywanie raportów z realizacji programu w celu przekazania ich opinii publicznej;
- współpraca z kierownikami poszczególnych jednostek organizacyjnych i referatów wchodzących w skład struktury organizacyjnej Urzędu Gminy Dobre w zakresie wdrażania programu;
- aktualizowanie założeń programu;
- przygotowywanie i wdrażanie form dialogu z mieszkańcami i interesariuszami z obszaru rewitalizacji;
- opracowywanie wyników konsultacji społecznych;
- działania mające na celu promowanie projektów rewitalizacyjnych.

Osobą ostatecznie podejmującą wszelkie decyzje związane z wdrażaniem programu rewitalizacji, a także sprawującą kontrolę nad całością przedsięwzięcia będzie Wójt Gminy Dobre.

Ogniwem uwzględnionym w systemie zarządzania realizacją programu rewitalizacji są również interesariusze z obszaru rewitalizacji. Sposób ich włączenia w niniejszy system został scharakteryzowany w części *Opis sposobu włączenia interesariuszy w proces zarządzania programem rewitalizacji na obszarze rewitalizacji*.

PROJEKT

Jeśli chodzi o system informacji i promocji programu rewitalizacji, to jak wspomniano wcześniej, będzie on realizowany między innymi poprzez stronę internetową Urzędu Gminy Dobrze i poprzez informacje zamieszczane w zakładce poświęconej rewitalizacji. O kolejnych debatach prowadzonych przez moderatora i związanych z okresową i końcową oceną wdrażania programu rewitalizacji planuje się informować za pośrednictwem strony internetowej Urzędu, a także poprzez komunikaty zamieszczane w lokalnej prasie. Ponadto w *Powiatowym ABC* i w *Wiadomościach z Gminy Dobrze* będą zamieszczane artykuły promujące realizowane w ramach rewitalizacji projekty.

Harmonogram realizacji programu wynika z informacji zawartych w tab. nr 1 i 2.

13. System monitoringu i oceny skuteczności działań oraz system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu programu

Odpowiednio zaplanowany system monitoringu i oceny skuteczności działań oraz system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu programu zapewnia efektywność wdrażania dokumentu. Osobą odpowiedzialną za powyższe działania będzie Kierownik Referatu Rozwoju Gospodarczego i Infrastruktury Komunalnej. Będzie on odpowiedzialny za przedkładanie Wójtowi Gminy Dobrze, a więc Kierownikowi Rewitalizacji, raportów ze stanu realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Dobrze na lata 2014-2023, a także ewentualnych propozycji zmian, które należałoby wprowadzić we wdrażaniu niniejszego programu. Raport będzie składany na zakończenie każdego roku kalendarzowego.

Wspomniany wyżej raport będzie zawierał:

- informacje na temat działań zaplanowanych w ramach programu na dany rok, które udało się zrealizować;
- informacje na temat problemów, z którymi zetknięto się podczas wdrażania programu w rozliczanym raporcie okresie;
- informacje na temat działań, które planuje się zrealizować w następnym roku;
- informacje na temat aktualnych wartości wskaźników, których realizację założono dla osiągnięcia celu programu rewitalizacji;
- ewentualne propozycje zmian, które należałoby wprowadzić we wdrażaniu programu rewitalizacji.

Dane przydatne do obliczania aktualnych wartości wskaźników będą pozyskiwane z Urzędu Stanu Cywilnego w Dobrem, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, Powiatowego Urzędu Pracy w Radziejowie oraz z Głównego Urzędu Statystycznego.

W sytuacji, gdy z dwóch kolejnych raportów będzie wynikało, że sytuacja na obszarze rewitalizacji nie poprawia się (nie poprawiają się wartości osiągniętych wskaźników) przewiduje się wprowadzenie modyfikacji w programie rewitalizacji. Zmodyfikowany program rewitalizacji będzie poddawany konsultacjom społecznym, a następnie uchwalany w zaktualizowanej wersji przez Radę Gminy Dobrze.

Podsumowanie

Niniejszy program rewitalizacji został sporządzony zgodnie z *Zasadami programowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych w celu obiegania się o środki finansowe w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020*. Jego horyzont czasowy obejmuje lata 2017-2023.

Opracowanie dokumentu poprzedziła diagnoza całego terenu gminy. Zgodnie z płynącymi z niej wnioskami wyznaczono obszar zdegradowany, który obejmuje tereny sołectw Borowo, Byczyna oraz Dobre. Jako obszar rewitalizacji wybrano z kolei obszar sołectwa Dobre z wyłączeniem osiedla domów jednorodzinnych.

Najpoważniejszymi problemami, z jakimi boryka się wytyczony obszar rewitalizacji są bezrobocie oraz niekorzystny klimat aktywności gospodarczej. Niedostatki w tym zakresie skutkują problemami związanymi z ubóstwem. Na obszarze rewitalizacji występują również przestrzenie zdegradowane.

Sposobem na wyjście z sytuacji kryzysowej w przypadku wyznaczonego obszaru rewitalizacji mogłaby okazać się aktywizacja gospodarcza i zawodowa, podczas której wykorzystany zostałby potencjał w postaci bazy składającej się z niezagospodarowanych obecnie budynków. W związku z powyższym w niniejszym programie rewitalizacji zaplanowano odpowiednie przedsięwzięcia i projekty rewitalizacyjne, które mają przyczynić się do realizacji kierunków działań określonych jako uporządkowanie zdegradowanej przestrzeni poprzez przeznaczenie jej pod cele gospodarcze, podniesienie/zmiana kwalifikacji osób bezrobotnych i zapewnienie nowych miejsc pracy, zapewnienie lepszego klimatu do rozwoju działalności gospodarczej. Kierunki te mają prowadzić do osiągnięcia celu rewitalizacji w postaci przekształcenia przestrzeni zdegradowanej na cele aktywizacji gospodarczej.

Spis tabel

Tab. nr 1 Główne projekty/przedsięwzięcia rewitalizacyjne	33
Tab. nr 2 Uzupełniające przedsięwzięcia rewitalizacyjne	37
Tab. nr 3 Główne projekty/przedsięwzięcia rewitalizacyjne - harmonogram i szacunkowe ramy finansowe	49
Tab. nr 4 Uzupełniające przedsięwzięcia rewitalizacyjne - harmonogram i szacunkowe ramy finansowe	51

Spis wykresów

Wykres nr 1. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem na danym obszarze (%).....	11
Wykres nr 2. Udział gospodarstw domowych - stałych beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w liczbie gospodarstw domowych ogółem na danym obszarze (%).....	12
Wykres nr 3. Odsetek dzieci zamieszkujących dany obszar w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (%)	13
Wykres nr 4. Udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym na danym obszarze (%).....	17
Wykres nr 5. Udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku na danym obszarze (%)	18
Wykres nr 6. Stosunek liczby interwencji policji względem ogółu mieszkańców na danym obszarze	18
Wykres nr 7. Stosunek osób bezrobotnych pozostających bez pracy 12 miesięcy i dłużej względem ludności w wieku produkcyjnym na danym obszarze	19
Wykres nr 8. Udział bezrobotnych pozostających bez pracy ponad 24 miesiące w ogóle bezrobotnych na danym obszarze (%).....	20
Wykres nr 9. Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem na danym obszarze (%).....	21
Wykres nr 10. Wskaźnik dynamiki liczby podmiotów gospodarczych na danym obszarze w okresie minionych 10 lat (tendencja regresu i stagnacji).....	22
Wykres nr 11. Wskaźnik liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych osób fizycznych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym na danym obszarze.....	23

PROJEKT

Wykres nr 12. Problemy w zakresie sfery infrastrukturalnej, przestrzenno-funkcjonalnej i środowiskowej występujące w sołectwie Dobre zdaniem respondentów z nim związanych (%)	26
Wykres nr 13. Problemy społeczne występujące w sołectwie Dobre zdaniem respondentów z nim związanych (%)	27
Wykres nr 14. Pozostałe problemy występujące w sołectwie Dobre zdaniem respondentów z nim związanych (%)	28
Wykres nr 15. Największe niewykorzystane potencjały sołectwa Dobre zdaniem respondentów z nim związanych (%)	28
Wykres nr 16. Działania, które należałoby podjąć, aby poprawić poziom życia w sołectwie Dobre zdaniem respondentów z nim związanych (%)	29

Spis fotografii

Fot. nr 1. Budynek byłego Pawilonu Handlowego (budynek GS)	24
Fot. nr 2. Budynek byłej sali kina	25